

የፍላጋይያኑስ ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ።
ስፓስያኖስ ፡ ቁጣር ፡ (፳፱-፸፱ ፡ ዓ፡ ም፡)

ስፓስያኖስ ፡ (ቤስፓስያኑስ ፡ ቲቶስ ፡ ፍላቢያኑስ) በኔሮን ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በዘመኑ ፡ የጼኤኤልን ፡ የእንግሊዞችን ፡ ሽፍትነት ፡ መደም ሰሱ ፡ በኔሮን ፡ ጊዜ ፡ በኤኮሎጂ ፡ ረገድ ፡ መንግሥቱ ፡ ደኅይቶ ፡ የነበረውን ፡ ማሻሻሎ ፡ ሲጸፍለት ፡ በንድ ፡ ወገን ፡ ገንዘብ ፡ ወዳጅነቱ ፡ (ስስቱ) ፡ ተጽፎበታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ስስቱ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱን ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ለማክበር ፡ እንጂ ፡ ለግል ፡ ሀብቱ ፡ ለመሰብሰብ ፡ አልነበረም ። ሆነ ፡ ብሎ ፡ ገንዘብ ፡ ወዳዶቹን ፡ መኳንንት ፡ በታላላቅ ፡ ሹመት ፡ ላይ ፡ ያስቀምጥና ፡ ተሟሟቸው ፡ ገንዘብ ፡ ለራሳቸው ፡ ከሰበሰቡ ፡ በኋላ ፡ በምክንያት ፡ ይወርስና ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ያገባዋል ። ይኸንንም ፡ ከአደረገ ፡ በኋላ ፡ «እነዚህ ፡ ከተነከሩ ፡ በኋላ ፡ የምጨምቃቸው ፡ ሰፍን ጎች ፡ ናቸው» ፡ እያለ ፡ ለወዳጆቹ ፡ ይቀልድ ፡ ነበር ፡ ይባላል ።

ልጁ ፡ ጢጦስ ፡ «ለምን ፡ በሽርሽር ፡ ሥፍራዎች ፡ (መንደሮች) ፡ ግብር ፡ ጣልህ ፡ ብሎ ፡ ቢጠይቀው ፡ «እንክ ፡ እስቲ ፡ አሸተው ፡ ገንዘብ ፡ ይገማ ፡ እንደሆነ» ፡ ብሎ ፡ የሚገበረውን ፡ ገንዘብ ፡ ሰጠው ፡ ይባላል ።

፲ ፡ ዓመት ፡ ከገዛ ፡ በኋላ ፡ ስፓስያኖስ ፡ ቁጣር ፡ ቃሞ ፡ ሊሞት ፡ ሲያጣጥር ፡ እንደምንም ፡ ተንገዳግዶ ፡ ልብሱን ፡ ለብሶ ፡ ቆመና ፡ «የሮማ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ እንደተኛ ፡ ሊሞት ፡ አይገባውም» ፡ የሚል ፡ ቃል ፡ ወርውሮ ፡ በሹማምንቱ ፡ ክንድ ፡ ላይ ፡ ዝልፍ ፡ ብሎ ፡ ወደቀና ፡ ሞተ ፡ ይባላል ። በመንግሥቱም ፡ ልጁ ፡ ቲቶስ ፡ (ጢጦስ) ፡ ተከተለው ።

ጢጦስ ፡ ቁጣር ፡ (፸፱-፹፩ ፡ ዓ፡ ም፡)

ከስፓስያኖስ ፡ ቀጥሎ ፡ ልጁ ፡ ጢጦስ ፡ (ቲቶስ) ፡ ፍላቢያኑስ ፡ ቤስፓስያኑስ) ነገሠ ። በለፈው ፡ እንደተመለከትነው ፡ ጼኤላውያን ፡ ከጲላጦስ ፡ ወዲህ ፡ የተሾመው ፡ ፍሎሮ ፡ ጆሲዎ ፡ የሚባለው ፡ አገዛዝ ፡ ስላጸናባቸው ፡ በሾፈቱ ፡ ጊዜ ፡ አባቱ ፡ ስፓስያኖስ ፡ ኢየሩሳሌምን ፡ ከቦ ፡ ሳለ ፡ በኋላ ፡ መንግሥትን ፡ ለመያዝ ፡ ወደሮማ ፡ ሲሄድ ፡ ጢጦስን ፡ ልጁን ፡ የመክበቡን ፡ ሥራ ፡ እንዲቀጥል ፡ ትቶት ፡ ሄዶ ፡ ነበር ፡ እሱም ፡ በ፸ ፡ ዓ፡ ም፡ ኢየሩሳሌምን ፡ ከቦ ፡ ብዙ ፡ ቀን ፡ ከአስጨነቀ ፡ በኋላ ፡ በውጊያ ፡ ገብቶ ፡ ብዙ ፡ ጼኤሎችን ፡ ፈጀ ፡ ከተማቸውንም ፡ አፈረረሰው ። በናቡከደነጾር ፡ ጊዜ ፡ ፈርሶ ፡ በቂሮስ ፡ ጊዜ ፡ እነዘሩባቤል ፡ ያሠሩት ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ አሁን ፡ ሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ መፍረሱ ፡ ነው ።

ጢጦስ ፡ በመንግሥቱ ፡ መዠረጃ ፡ ክፉ ፡ ጨካኝ ፡ ሰው ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ፡ ተብሎ ፡ ተጠርጥሮ ፡ ነበር ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ ፍጹም ፡ ደግ ፡ ሰው ፡ ሆነ ፡ አንድ ፡ የደግነት ፡ ወይም ፡ የምሕረት ፡ ሥራ ፡ ሳይሠራ ፡ የዋለ ፡ እንደሆነ ፡ «የዛሬው ፡ ቀን ፡ ጊዜዬ ፡ በከንቱ ፡ አለፈ» ፡ እያለ ፡ ይጸጸት ፡ ነበር ፡ ይባላል ፡ በዚ

ሁም : “የፍጡር : ተድላ : ፣ የሚባል ፣ የቅጽል : ስም ፣ ወጣለት ። በዘመኑ ፣ ቤዙብ ፣ የሚባለው ፣ ኃይለኛ ፣ እሳተገሞራ ፣ ከመሬት ፣ ፈልቶ ፣ ተነሥቶ ፣ ሔርኩላኑምና ፣ ፖምፔ ፣ የሚባሉ ፣ ሁለት ፣ ከተማዎች ፣ ጠፉ ።

ዶማስያኑስ፡፡(፹፩-፺፮ ፣ ዓ፡ም፡)

ዶማሲያኑስ ፣ (ዶማዶያኖስ ፣ እንደ ፣ ዮሐንስ ፣ መደብር ፣ ዶማትያኖስ ፣ እንደ ፣ ስንክሣር ፣) የስፓስያኖስ ፣ ልጅ ፣ የጠጠስ ፣ ወንድም ፣ ነው። በመንግሥቱ ፣ በመዝሙር ፣ ፲፫ ፣ ዓመት ፣ በደግነት ፣ በቅን ፣ ፍርድና ፣ በርሳራኔ ፣ ማስተዳደር ፣ ዠምሮ ፣ ነበር ፣ ዕውቀትን ፣ ጥበብን ፣ ግጥምን ፣ በጠቅላላው ፣ ትምህርት ፣ የሆነውን ፣ ክፍል ፣ ሁሉ ፣ ሥራዬ ፣ ብሎ ፣ ይደግፍ ፣ ነበር ። በዘመኑ ፣ መዝሙር ፣ ላይ ፣ ሬት ፣ ለሬት ፣ ክስን ፣ እንጂ ፣ በምሥጢር ፣ “ስብቀትን” ፣ ተቃወመ ። በያለበት ፣ ሽፍታ ፣ ቢነሣበት ፣ በጦር ፣ ኃይል ፣ የመደምሰስን ፣ ዕድል ፣ አገኘ ። ዳሩ ፣ ግን ፣ ጠባዩ ፣ ደካማ ፣ ኖሮ ፣ አንቶኒውስ ፣ ሳቱርኒውስ ፣ የሚባል ፣ ታማኝ ፣ የጦር ፣ አለቃው ፣ ወታደሮቹን ፣ ይዞ ፣ በጀርመን - ግንባር ፣ ስለከዳው ፣ ከዚያ ፣ ወዲህ ፣ በብስጭት ፣ የተነሣ ፣ የሚደግፈውን ፣ ዕውቀትና ፣ ትምህርት ፣ መቃወም ፣ ሰውን ፣ ሁሉ ፣ መጠርጠር ፣ ማሠር ፣ መፍታት ፣ መግደል ፣ ዠመረ ። መውረስና ፣ የገንዘብ ፣ ስስትም ፣ አደረበት ።

ይኸን ፣ ጠባዩን ፣ ሱኤቶን ፣ የሚባለው ፣ የዘመኑ ፣ ጸሐፊ ፣ በጭሩ ፣ እንዲህ ፣ ሲል ፣ ገለጸ ። የዶማሲያኖስን ፣ አስፈላጊ ፣ ነገር ፣ ስስታም ፣ ፍርሃት ፣ ደግሞ ፣ ጨካኝ ፣ አደረገው ፣ ይህ ፣ ቁሣር ፣ ፲፫ ፣ ዓመት ፣ በደግነት ፣ በርሳራኔ ፣ ሦስት ዓመት ፣ በክፋትና ፣ በጭካኔ ፣ ከአስተዳደረ ፣ በኋላ ፣ የገዛ ፣ ሚስቱ ፣ ዶሚሲያ ፣ ጭምር ፣ ተባብራ በአድማ ፣ ተገደለ ። በዶሚሲያኖስ ፣ ዘመን ፣ መንግሥት ፣ ዮሐንስ ፣ ወንጌላዊ ፣ ከኤሬሶን ፣ ተይዞ ፣ ሄዶ ፣ እድማስያኑስ ፣ ሬት ፣ ቀርቦ ፣ በፈላ ፣ ውሀ ፣ ተስቃይቷል ። በኋላ ፣ ግን ፣ ነፃ ፣ ወጥቶ ፣ በጳጥሞስ ፣ ደሴት ፣ ራዕዩን ፣ ጻፈ ። እንደዚሁም ፣ ቅዱስ ፣ ማርቆስ ፣ ወንጌላዊ ፣ በ፳፯ ፣ ዓ፡ም፡ስለክርስትና ፣ በሰማዕትነት ፣ ከሞተ ፣ በኋላ ፣ በዶሚሲያኑስ ፣ ዘመን ፣ በ፹፪ ፣ ዓ፡ም፡ግድም ፣ ክርስትና ፣ በእስክንድርያ ፣ ተመሠረተ ። ቢሆንም ፣ በመሥራችነት ፣ ሊጠራ የሚገባው ፣ አብያተ ፣ ክርስቲያናትም ፣ ሁሉ ፣ በሚገባ ፣ ያጸደቁት ፣ ያንኑ ፣ ቅዱስ ፣ ማርቆስን ፣ ነው ። ታሪኩን ፣ ወደ ፣ ሬት ፣ እንጽፋለን ።

የአንቲኒን ፣ ሥርወ ፣ መንግሥት ።

ኔርቫ ፣ ቁሣር ፣ (፺፮-፺፰ ፣ ዓ፡ም፡)

ዶማሲያኑስ ፣ ሲሞት ፣ ከምክር ፣ ቤት ፣ አማካሪ ፣ ፊደል ኔርቫ ፣ የሚባለው ፣ ነገሠ ። በዘመኑም ፣ በርሱና ፣ በምክር ፣ ቤቱ ፣ መካከል ፣ ስምምነትና ፣ መገባባት ፣ ነበር ። እርሱም ፣ ከነርሱ ፣ ተስማምቶ ፣ ወደሬት ፣ ቁሣር ፣ የሚሆነው ፣ ምክር ፣ ቤቱ ፣ የሚመርጠው ፣ ነጋሢው ፣ ቁሣር ፣ እንደውርስ ፣ ልጅ ፣ ያደረገው ፣ እንጂ ፣ የንጉሥ ፣ ልጅ ፣ በመሆኑ ፣ ብቻ ፣ በባቱ ፣ እግር ፣ እየተተካ ፣ እንዳይነግሥ ፣ አደረገ ። ዳሩ ፣ ግን ፣ ሁለት ፣

ዓመት ፡ ብቻ ፡ እንደገዛ ፡ ሞተና ፡ በዙፋኑ ፡ እሱው ፡ የመረጠው ፡ ምክር ፡ ቤቱም
ያጸደቀለት ፡ ትራያኑስ ፡ ነገወ ።

ትራያኑስ ፡ ቁጣር ፡ (፺፰-፻፲፯ ፡ ዓ. ም.) ።

ትራያኑስ ፡ ማርኩስ ፡ ትሪኒቲስ ፡ ዘሩ ፡ ኤስፓኝ ፡ ነው ። በዘመኑ ፡ ከምክር ፡
ቤት ፡ ጋር ፡ ስምም ፡ ነበር ፡ ምክር ፡ ቤቱ ፡ አፕቲሙስ ፡ (ደጉ) ፡ የሚል ፡ የቅጽል ፡
ዕም ፡ ሰጠው ። በዘመኑ ፡ በአገር ፡ ውስጥ ፡ አስተዳደር ፡ ለድሆች ፡ ልጆች ፡ በማሰብ
ተመስግኗል ፡ ክርስቲያኖችን ፡ ግን እስከተቻለው ፡ አሳደደ ።

አድርያኑስ ፡ ቁጣር ፡ (፻፲፯-፻፴፰ ፡ ዓ. ም.) ።

ትሪያኑስ ፡ ሲሞት ፡ አልጋውን ፡ ለአድርያኑስ ፡ ተናዘዘ ። አድርያኑስ ፡ (እንድ-
ርያኖስ) ፡ በፍጹም ፡ የሰላምና ፡ የቀለም ፡ ሰው ፡ ነው ። በዘመኑ ፡ እንግዲህ ፡ የሰው
አገር መውረር ፡ ይበቃል ፡ የያዝነውን ፡ እናጽና ፡ በማለት ፡ በብሪታንያና ፡ በጀርመን
ግንባር ፡ ያሠራው ፡ የመከላከያ ፡ ቀጥርና ፡ ምሽግ ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ ነው ። በዘመኑ ፡
፩ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ይሁዲዎች ፡ ሸፍተው ፡ ጦርነት ፡ መደረጉ ፡ ተጽፏል ። ከዚህ ፡ በቀር
በ፳፩ ዓመት ፡ የግዛት ዘመኑ ፡ ሮማና ፡ ግዛቶቿ ፡ ፍጹም ፡ ጸጥታና ፡ ሰላም ፡ «Pax-
Romana» ፡ አግኝተዋል ። እሱም ፡ እየዞረ ፡ አገርና ፡ ታሪካዊ ፡ ቦታ ፡ በመመልከት
ጽሑፍና ፡ ዕውቀት ፡ በማስፋፋት ፡ ጊዜውን ፡ አሳለፈ ። ራሱ ፡ መጥቶ ፡ ግብጽንና ፡ የጥ-
ንት ፡ ሥልጣኔውን ፡ ተመልክቷል ። ሲሞት ፡ መንግሥቱን ፡ ለአንቷን ፡ ፒውስ ፡ ሰጠ ።

በአድርያኑስ ፡ (እንደ ፡ ስንክሣር ፡ አርያኖስ ፡ ወይም ፡ እንድርያኖስ) ፡ ዘመን ፡
በጠቅላላው ፡ ክርስቲያኖች ፡ ዕረፍት ፡ አግኝተዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ስምዖን ፡ ቀለ-
ዮጳ ፡ የሚባለው ፡ የኢሩሳሌም ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ በሰይፍ ፡ ተገድሎ ፡ በሰማዕትነት ፡
መሞቱን ፡ የሐምሌ ፡ ፱ ቀን ፡ ስንክሣራችን ፡ ይገልጻል ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ስንክ ፡ ሣሩ ፡
ከርያኖስ ፡ ሲል ፡ ትራያኖስን ፡ ወይም ፡ አድርያኑስን ፡ መሆኑን ፡ ደገና ፡ አድርጎ ፡ አይለ-
ይም ፡ እንደ ፡ ዘመኑ ፡ አቆጣጠር ፡ ግን ፡ በአድርያኖስ ፡ ዘመን ፡ ነው ።

አንቷን ፡ ቁጣር ፡ (፻፴፰-፻፷፩ ።

በዘመኑ ፡ እንደሹመት ፡ አባቱ ፡ ለሮማ ፡ ጸጥታና ፡ ሰላም ፡ ሰጠ ። ደግ ፡ ቸር ፡
መሐሪ ፡ ነበር ። በተቻለው ፡ የተቸገረን ፡ መባጀትና ፡ መርዳት ፡ ይወድ ፡ ነበር ።
ጦርነትን ፡ አይወድም ፡ ነበር ። በዚሁም ፡ ከክርስትና ፡ በፊት ፡ የሮማ ፡ የጦር ፡
አለቃ ፡ የነበረው ፡ ሺፒዮን ፡ «ሺ ፡ ጠላት ፡ ከመፍጀት ፡ ያንድ ፡ ሮማዊ ፡ ዜጋ ፡ ነፍስ ፡
ማዳንን ፡ እወዳለሁ» ፡ ብሎ ፡ የተናገረውን ፡ ከአንደበቱ ፡ አይለይም ፡ ነበር ። ክብ-
ርና ፡ ሥልጣንንም ፡ ስለማይወድ ፡ በሥልጣኑ ፡ ምክር ፡ ቤቱ ፡ እንደልቡ ፡ እንዲ-
ሠራ ፡ ለቆ ፡ እሱ ፡ አብዛኛ ፡ ጊዜ ፡ የትሩፋት ፡ ሥራውን ፡ ይቀጥል ፡ ነበር ። የባሪያ ፡
አገዛዝ ፡ የክርስቲያኖች ፡ ሰደት ፡ እንዲቃለል ፡ ይጥር ፡ ነበር፡ይኸን ፡ ጠባዩን ፡ ሳይለውጥ
እስከ መጨረሻ ፡ ድርሶ ፡ ሞተ ። በዚሁ ፡ «ጸድቄ ፡ አንቷን» ፡ የሚባል ፡ የቅጽል ፡
ወጣም ለት ።

ማርቆስ ፡ አውሬሌዎስ ፡ ቁጣር ፡ (፻፳፩-፻፹ ፡ ዓ. ም.)

ማርቆስ ፡ አውሬሌዎስ ፡ ከጻድቁ ፡ አንቷን ፡ ቀጥሎ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜ ፡ በአገሩ ፡
ውስጥ ፡ ረኃብና ፡ በሽታ ፤ በውጭ ፡ የጀርመኖችና ፡ የፓርት ፡ (ፋርስ ፡ አጠገብ ፡)
ጦርነት ፡ ተነሣበት ፡ ጦርነቱን ፡ እሱ ፡ ራሱ ፡ እየሔደ ፡ የጦር ፡ አለቃም ፡ እየላከ
አሸንፎ ፡ ተመለሰ ። የረኃብና ፡ የበሽታው ፡ መነሻ ፡ «ክርስቲያኖችን ፡ ሳያጠፋ ፡ ስለ
ቀረ ፡ አማልክቱ ፡ እንጂዋጅ ፡ ተቆጥተው ፡ ነው» ብሎ ፡ ሕዝቡ ፡ ስለአማው ፡ ክር
ስቲያኖችን ፡ ማሳደድ ፡ ማሰቃየት ፡ ገጥመረ ። እሱ ፡ ራሱ ፡ ግን ፡ በጠባዩ ፡ ርገራጌንና ፡
ፍልስፍናን ፡ አጣምሮ ፡ የያዘ ፡ ቁጣር ፡ ነው ። የቅጽል ፡ ስሙም ፤ «ፈላስፋው ፡
ቁጣር» ፡ ይባላል ። አሳቦቹ ፡ የሚል ፡ መጽሐፍ ፡ ጽፏል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በጥንቆላ ፡
ደግሞ ፡ ያምን ፡ ስለነበር ፡ በየቀኑ ፡ ነጭ ፡ በሬ ፡ ለጭዳ ፡ ሳያሳርድ ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡
መውጣት ፡ አይወድም ፡ ነበር ፡ ይባላል ።

ከሞድ ፡ ቁጣር ፡ (፻፹-፻፺፫ ፡ ዓ. ም ።

ማርቆስ ፡ አውሬሌዎስ ፡ ሲሞት ፡ ልጁ ፡ ከሞድ ፡ እንደላቲን ፡ ከሞዲስ ፡ እንደ
ዮሐንስ ፡ መደብርና ፡ እንደስንክሣር ፡ መምድያኖስ ፡ ነገሠ ። ይህ ፡ ቁጣር ፡ ጠባዩ ፡
በፍጹም ፡ ከአባቱ ፡ ጋር ፡ የተለየ ፡ ሆነ ፤ አባቱ ፡ ፈላስፋ ፡ የቀለም ፡ ሰው ፡ ርገራጌ ፡
ሲሆን ፡ እሱ ፡ ጃውሳ ፡ ነፍሰ ፡ ገዳይ ፡ ጨካኝ ፡ እብሪተኛ ፡ ሆነ ። በዘመኑ ፡ ጂጆጂጅ ፡ ጊዜ ፡
በሰይፍና ፡ በዱላ ፡ ከአውሬና ፡ ከጎብዝ ፡ ጋር ፡ ለመደባደብ ፡ እመዋጊያ ፡ ሾንን ፡ ላይ ፡
ወርዷል ። ጦር ፡ አወሬወር ፤ ቀስት ፡ አደጋገን ፤ ሰይፍ ፡ አሰነዛዘር ፤ ጋሻ ፡ አመክ
ክት ፡ ያውቃል ፤ ጥጋቦኛ ፡ እብሪተኛ ፡ ነበር ። ከሶለታት ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ በጣም ፡ ግዙፍ ፡
ሰው ፡ ቢያይ ፡ የዚህ ፡ ሰው ፡ አንዣት ፡ በዚረገፍ ፡ ምን ፡ ይመስል ፡ ይሆን ፡ በማለት ፡
ሆዱን ፡ በጨፍፍ ፡ ሸረከተው ፡ ይባላል ።

በሮማ ፡ ያሉትን አካለ ፡ ጎደሎዎቹን ፡ ሁሉ ፡ ያውሬ ፡ ልብስ ፡ አልጥሶ ፡
ዠግና ፡ ተብሎ ፡ እንደ ፡ ተረት ፡ እንደሚነገርለት ፡ እንደ ፡ ሔርኩል ፡ ያውሬ ፡
ጠላት ፡ ለመባል ፡ በዱላና ፡ በሰይፍ ፡ እያበረረ ፡ ሲገድል ፡ ዋለ ። በዚህም ፡
ላይ ፡ ክንቱ ፡ ውዳኔ ፡ የሚወድ ፡ ግብዝ ፡ ቁጣር ፡ ስለነበረ ፡ ሕንፃውና ፡ ሐው
ልቱ ፡ ሁሉ የጦር ፡ ሠራዊቱም ፡ ወራቱም ፡ ከተሞቹም ፡ ሁሉም ፡ በሁሉም ፡
በመጠሪያ ፡ ስሜ ፡ ወይም ፡ በቅጽል ፡ ስሜ ፡ ይጠራ ፡ እያለ ፡ አስለወጠ ። ብዙ ፡
ወዳጆቹን ፡ ከገደለ ፡ በኋላ ፡ ቀጥሎ ፡ ፅቁባቱን ፡ የልፍኝ ፡ አስከልካዩንና ፡ የጦር ፡
አለቃውን ፡ እገድላለሁ ፡ እያለ ፡ ጊዜና ፡ ቀን ፡ ሲመርጥ ፡ እነሱ ፡ አስቀድመው ፡
እመታጠቢያ ፡ ጩቱ ፡ ሳለ ገደሉትና ፡ ሬሣውን ፡ እቱብር ፡ (ቴቪሬ) ፡ ወንዝ ፡
ጣሉት ። ጠባዩና ፡ እብሪተኛነቱ ፡ በጠቅላላ ፡ ታሪኩ ፡ ከኔሮን ፡ ጋር ፡ ይቃረባል ፤ የሚ
ለያየው ፡ ያኛው ፡ ሞልቃቃ ፤ ይኸኛው ፡ ጃውሳ ፡ በመሆን ፡ ነው ።

ፔርቲናክስ ፡ ዲድዮስ ፡ ገፍልያኑስ ፡ (፻፺፫ ፡ ዓ. ም.)

ከሞድ ፡ በሞተበት ፡ ዓመት ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ ድብልቅልቅና ፡ ሽብር ፡
አስፈርቶት ፡ ነበር ፤ በውጭ ፡ በምሥራቅ ፡ ያለውን ፡ ግዛት ፡ የፋርስና ፡ የፓርት ፡

ሰዎች ፡ በሰሜንና ፡ በሰሜን ፡ ምዕራብ ፡ ያለውን ፡ ጀርመኖች ፡ ሊወሩት ፡ አቆ
በቆቡ ። በውስጥ ፡ እኔ ፡ ልንገሥ ፡ ካልንገሥሁ ፡ እዋጋለሁ ፡ የሚለው ፡ በዛ ፤ በሆ
ንም ፡ ለጊዜው ፡ ፐርቲናክስ ፡ የሚባለው ፡ የከሰል ፡ አክሳይ ፡ ልጅ ፡ ለጥቂት ፡
ጊዜ ፤ ከሱ ፡ ቀጥሎ ፡ ደግሞ ፡ ዲ.ዲ.ዮስ ፡ ገዢያኑስ ፡ የሚባለው ፡ ጥቂት ፡ ወራት ፡
እንደያዘ ፡ በመጨረሻ ፡ ስፕቲዬም ፡ ሴብር ፡ (ሴቬርስ) ፡ ያዘ ።

ስፕቲዬም ፡ ሴብር ፡ ቁጣር ፡ (፻፺፫-፻፻፩ ፡ ዓ፡ ም፡

ስፕቲዬም ፡ ሴብር ፡ (ሴቬርስ) ፡ ዘሩ ፡ ትሪፖሊ ፡ (አፍሪካ) ፡ ነው ፡ ይባላል ፤ ጎሏ ፡
(ፈረንሳዊ) ፡ ነው ፡ የሚሉም ፡ አሉ ፤ ሲነግሥ ፡ በከሞድ ፡ ምክንያት ፡ ሊዘበረቀ ፡
የነበረውን ፡ መንግሥት ፡ መልሶ ፡ አጸናው ፤ ጠላቶቹን ፡ ከየወሰናቸው ፡ መልሶ ፡ ልዩ
ልዩ ፡ የአስተዳደር ፡ ሕግ ፡ አወጣ ። ጥበብና ፡ ጽሑፍ ፡ በትጋት ፡ እንዲሰፋፋ ፡
አደረገ ። ክርስቲያኖችን ፡ ግን ፡ ተቃወመ ፤ በዘመኑ ፡ ወታደርና ፡ የወታደር ፡
አለቃ ፡ ያለሙን ፡ አይቷል ፡ ይባላል ፤ ሁለቱ ፡ ልጆቹ ፡ አሉበት ፡ አልጋ ፡ ላይ ፡
ተኝቶ ፡ ሲሞት ፡ <ላቦራሙስ-እንሥራ> ፡ የሚል ፡ ቃል ፡ ተናገረ ፤ ከሞቱም ፡
በሬት ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ ዘወትር ፡ ከአንደበቱ ፡ አይጠፋም ፡ ነበር ፡ ይባላል ።

ካራካላ ፡ ቁጣር ፡ (፻፻፩ ፡ ፻፻፲፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡

ከሴፕቲዬም ፡ ሴብር ፡ በኋላ ፡ ልጁ ፡ ካራካላ ፡ (ባሲያኑስ) ፡ ነገሠ ። እሱም ፡
ጨካኝ ፡ አረመኔ ፡ ነበር ። ወንድሙን ፡ ጀታን ፡ እናታቸው ፡ በክንዲ ፡ እንደ
ያዘችው ፡ በላንጃ ፡ ወግቶ ፡ ገደለው ። በዘመኑ ፡ የነበረውን ፡ ፓፒኒያ ፡ የሚባ
ለውን ፡ የሕግ ፡ ሊቅ ፡ የወንድሜን ፡ አገዳደል ፡ በሕግ ፡ ነው ፡ ብለህ ፡ አጽድቅልኝ ፡
ቢለውና ፡ አይቻልም ፡ ቢለው ፡ ጭንቅላቱን ፡ ቁልቁል ፡ ይዞ ፡ ወርውሮ ፡ ገደ
ለው ። በዘመኑ ፡ እንዳባቱ ፡ መማክርትን ፡ እየናቀ ፡ ወታደርን ፡ ያከብር ፡ ነበር።
ከወታደሮቹ ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ ዳቦ ፡ ለመጋገር ፡ ራሱ ፡ በእጁ ፡ የዱቄት ፡ ሊጥ ፡ ያባካ፡
ነበር ፡ ይባላል ። በዚህም ፡ ላይ ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ ዠግና ፡ መሆንን ፡ ይፈልግ ፡ ነበር ፡ በሐ
ሜር ፡ እንደተተረከው ፡ ክሪኮችና ፡ የትሮያ ፡ ሰዎች ፡ የተዋገቡትን ፡ ሥፍራ ፡ ለማየት ፡
ትሮያ ፡ (ቱርክ) ፡ ድረስ ፡ ሄዶ ፡ አኪል ፡ አሚባለው ፡ እታወቀው ፡ እግሪኮች ፡
ዠግና ፡ መቃብር ፡ ላይ ፡ አበባ ፡ አስቀመጠ ። ሲናገርም ፡ የጀግናውና ፡ የት
ልቁ ፡ አሰክንድር ፡ ነፍስ ፡ እኔ ፡ ውስጥ ፡ ገብታለች ፡ ይል ፡ ነበር ። ዳሩ ፡
ግን ፡ አብዛኛ ፡ ጊዜ ፡ የክፉ ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ ሞቱ ፡ በሰው ፡ እጅ ፡ ስለሆነ ፡
፩ ፡ ወታደር ፡ በማክረ ፡ ትዕዛዝ ፡ ገደለው ።

ማክረ ፡ ቁጣር ፡ (፻፻፲፯-፻፻፲፰ ፡ ዓ፡ ም፡) አንድ ፡ ዓመት ፡ ብቻ ፡ እንደገዛ ፡
ሔልዎጋቡሉስ ፡ የሚባል ፡ ገደለው ።

ሔልዎጋቡሉስ ፡ ቁጣር ፡ (፻፻፲፰-፻፻፳፪ ፡ ዓ፡ ም፡

ሔልዎጋቡሉስ ፡ (ባሲያኖስ) ፡ የሶርያ ፡ ተወላጅ ፡ ነው ። ቀድሞ ፡ የብ
ዔል ፡ ጣዎት ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ አገልጋይ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ በዘ

መነ ፡ መንግሥቱ ፡ በሮማ ፡ ያልተለመደውን ፡ ያገሩን ፡ አማልክት ፡ የአስታርትን ፡ የብዔልን ፡ አምልክ ፡ ለማግባት ፡ ተጠጥሮ ፡ ነበር ፡ ለቁሣርነት ፡ የተመረጠውም ፡ በቁንዥናው ፡ ነው ፡ ይባላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ስብረተኛና ፡ አገዛዙ ፡ መጥሮ ፡ ስለ ነበር ፡ እሱንም ፡ አማልክቱንም ፡ ሳይቀበሉት ፡ ፬ ፡ ዓመት ፡ እንደገዛ ፡ ገደሉት ።

አሌክሳንድር ፡ ሴኬሩስ ፡ ቀሣር ፡ (፪፻፺፪-፪፻፴፮ ፡ ዓ. ም.)

አሌክሳንድር ፡ ሴኬሩስ ፡ አገዛዙ ፡ ከሹመት ፡ አባቱ ፡ ይልቅ ፡ የተመሰገነ ፡ ነበር ፡ የክርስትናን ፡ ሳይቀር ፡ ማናቸውንም ፡ አምልክ ፡ በየመልኩ ፡ የፈቀደው ፡ እንዲያመልክ ፡ ነጸነት ፡ ሰጠ ። ግብዝናን ፡ ጌጣ ፡ ጌጥን ፡ ሁሉ ፡ ነቅሮ ፡ ወደ ፡ ፍልስፍና ፡ አዘነበለ ። የምክር ፡ ቤትን ፡ ሥልጣንም ፡ ከፍ ፡ ለማድረግ ፡ አስቦ ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡ ሰላም ፡ ከመውደዱ ፡ የተነሣ ፡ በጠረፍ ፡ ክሎት ፡ ጠላቶቹ ፡ ከጀርመኖች ፡ ጋር ፡ መታያና ፡ ገጸ ፡ በረከት ፡ እየተለዋወጠ ፡ ፅርቅ ፡ አድርጎ ፡ ነበር ። ዳሩ ፡ ግን ፡ ዘረፋና ፡ ምርክ ፡ የለመዱት ፡ ሹማምንቶቹና ፡ ወታደሮቹ ፡ በዚሁ ፡ ጠልተውት ፡ ፊሪሩ ፡ እያሉ ፡ እያሙት ፡ ሲኖሩ ፡ በመጨረሻም ፡ ፅርቅ ፡ ካልተቀበሉት ጠላቶቹ ፡ ጋር ፡ ሊዋጋ ፡ በሄደበት ፡ ሰዓት ፡ ገደሉት ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከሱ ፡ ሞት ፡ ወዲህ ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ የትርምስና ፡ የድብልቅልቅ ፡ መንግሥት ፡ ሆነ ። ነገሩ ፡ በጎንደር ፡ በ፲፰ኛው ፡ መቶ ፡ ዓ. ም. ፡ ሙሳፍንት ፡ ፊሳቸው ፡ የመረጡትን ፡ ለማንገሥና ፡ ሥልጣን ፡ ለመያዝ ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ይዋጉበት ፡ ከነበረው ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላል ። ፕሬቶርያን ፡ ሴጊዎን ፡ የሚባሉት ፡ የወታደር ፡ ክፍሎች ፡ ለየብቻቸው ፡ በየግንባራቸው ፡ አለቆቻቸውን ፡ እያነገሡ ፡ ባንድ ፡ ወገን ፡ ደግሞ ፡ አማካሪዎቹ ፡ ከኛ ፡ ውስጥ ፡ መንገሥ ፡ አለበት ፡ ብለው ፡ የመረጡትን ፡ ሲያነግሡ ፡ ሁከቱ ፡ እስከ ፡ ፵ ፡ ዓመት ፡ ኖረ ።

ማክሲሚኑስ ፡ ፪፻፴፮-፪፻፴፰ ዓ. ም. ።

ለሁከቱ ፡ ዠማሪ ፡ የሆነው ፡ ማክሲሚኑስ ፡ የሚባለው ፡ በቀን ፡ ሁለት ፡ ከሎ ፡ ሥጋ ፡ የሚጨርስ ፡ ግዙፍ ፡ ሰው ፡ ነበር ። እሱም ፡ አሌክሳንድርን ፡ ከገደለ ፡ ወዲህ ፡ ሮማ ፡ መግባት ፡ ስለፈራ ፡ ዳር ፡ ዳሩን ፡ በጠረፍ ፡ ፫ ፡ ዓመት ፡ ቆይቶ ፡ ተገደለ ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡

ጎርዲያኑስ ፡ ፩ኛ ፡ የአፍሪካ ፡ ተወላጅ ፡ አማካሪ ፡ የነበረ ፡
ጎርዲያኑስ ፡ ፪ኛ ፡ ልጁ ።
ፑፒኒስ ።
ባልቢኑስ ።

የሚባሉ ፡ ባንድ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥም ፡ በየፈራረቃም ፡ ነገሡና ፡ እርስ ፡ በራሳቸው ፡ እየተዋጉ ፡ ተላለቁ ፡ ከነርሱም ፡ ቀጥሎ ፡ እስከ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ድረስ ፡ ገናና ፡ ጥብቅ ፡ ያልሆኑ ፡ ትናንሽ ፡ ቁሣሮች ፡ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ በዙፋኑ ፡ ይፈራረቁበት ፡ ዠመር ። እነዚህም ፡ ቀጥሎ ፡ ያሉት ፡ ናቸው ።

ጎርድያን : ቁጣር : (፪፻፴፰-፪፻፵፬ : ዓ : ም) :

ፊሊፕ : ቁጣር : (፪፻፵፬-፪፻፵፱ : ዓ : ም) :

ፊሊፕ : የዐረብ : ተወላጅ : (እሱ : ክርስቲያን : አባቱ : የመንገድ : ቀማኛ : ዩነበረ ?)

ዳሲዩስ : (ዳክዮስ) : ቁጣር : (፪፻፵፱-፪፻፶፩ : ዓ : ም) : ደሲዩስ : (ዳክዮስ) :

እሱም : ክርስቲያኖችን : ለማጥፋት : እጅግ : ታገለ : ከመዝሙሪያ : ዝምጭ : እስከ : እርሱ : ዘመን : በክርስቲያኖች : ላይ : ሰባት : ስደት : መደረጉ : ነው። አባ : ጳውሊ : የቲቡ : በቁዝልም : የሸሸውና ከነ : አባ : እንጦንስ : ከነአባ : መቃርስ : ከነአባ : ጳውሊስ : በፊት : ገዳሙን : የመሠረተው : ያን : ጊዜ : ነው። ይህ : ቁጣር : በአባ ጳውሊ : ምክንያት : በሐምሌ : ፰ : ቀን : በገራችን : የስንክ ሣር : መጽሐፍ : ስሙ : ተነሥቶ : ይገኛል : እንደዚሁም : በነሐሴ : ፲ : ቀን : የቅዱስ : መጥፊ : ሰማዕትነት : ተጽፏል።

ከርሱ : ቀጥሎ : ጋሉስ : ቁጣር : ነገሠ : (፪፻፶፩-፪፻፶፪ : ዓ : ም) :

ከጋሉስ : ኤሚሊያኖስ : ቁጣር : (፪፻፶፪ : ዓ : ም) :

ቫሌርያኖስ : ቁጣር : (፪፻፶፪-፪፻፷ ዓ : ም) :

ከኤሚሊያኖስ : ቫሌርያኖስ : ነገሠ ። ዘኑ : ግሪክ : ነው። እሱም : ሲነገሥ : ልጁን : ጋልያኖስን : አብሮ : አነገሠው : በኋላ : ቫሌርያኖስ : ፋርሶችን : ሊወጋ : ሄዶ : በነሱው ተማረክና : ተገደለ።

ጋልያኖስ : ቁጣር : (፪፻፷-፪፻፷፰ : ዓ : ም) :

ጋልያኖስ : ብቻውን : ነግሦ : በያለበት : የተነሣውን : ሁከትና : ጦርነት : አቆጣለሁ : ሲል : ክሎድ : የሚባለው : የጦር : አለቃው : ገደለው።

ክሎዲዩስ-ክሎድ : ቁጣር : (፪፻፷፰-፪፻፸፬ : ዓ : ም) :

ክሎድ : ሁለት : ዓመት : እንደገዛ : ሞተና : አውሬልያኖስ : ነገሠ።

አውሬልያኖስ : ቁጣር : (፪፻፸፬-፪፻፸፯ : ዓ : ም) :

አውሬልያኖስ : የሚባለው : ንጉሥ : በምዕራብም : ይልቁንም : በምሥራቅ : የሮማን : መንግሥት : ለማፍረስ : የተነሡትን : ፋርሶች : በግስገሳ : ሄዶ : አሸንፎ : ንግሥቲቱን : ዜናብያን : ማርክ : በደስታ : ተመልሶ : በውስጥ : አገሩም : በዘመኑ : ሰላም : ሊመሠረት : ቀርቦ : ነበር : ዳሩ : ግን : የገዛ : ጸሐፊው : ገደለውና : ያው : ሁከትና : ትርምስ : እንደገና : ይቀጥል : ዝምጭ።

ቲስትና : ፍሎርያኖስ : ቁጣር : (፪፻፸፯-፪፻፸፯ : ዓ : ም) :

ቲስትና : ፍሎርያኖስ : ወንድሙ : በምክር : ቤት : ፈቃድ : ትንሽ : ወራት : ነገሠ።

ፕሮቡስ ፡ ቁጣር ፡ (፪፻፸፯-፪፻፹፪ ፡ ፩ ፡ ም) ።

ፕሮቡስ ፡ ሁለቱን ፡ ወንድማማቾች ፡ አሸንፎ ፡ ሌላውንም ፡ ተቀናቃኝ ፡ ደምስሶ ፡ ነገሠ ፤ ዘሩ ፡ ግን ፡ ግሪክ ፡ ነው ፡ ሮማውያን ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ እንደ ፡ ዠመሩት ፡ ይልቁንም ፡ በርሱ ፡ ዘመን ፡ እኛ ፡ ጌቶች ፡ ነን ፡ ማለት ፡ ስለተሰማቸውና ፡ ከመብላትና ፡ ከመጠጣት ፡ ከመደሰት ፡ በቀር ፡ መዋጋትን ፡ መሥራትን ፡ ችላ ፡ ስላሉ ፡ ፕሮቡስ ፡ ከጠላቶቹ ፡ ከጀርመኖች ፡ ወገን ፡ ብዙ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ወታደርነት ፡ እየቀጠረና ፡ እየመለመለ ፡ አገባ ። ሹመት ፡ መስጠትም ፡ ዠመረ ።

ክሩስ ፡ ቁጣር ፡ (፪፻፹፪-፪፻፹፬ ፡ ፩ ፡ ም) ።

ፕሮቡስ ፡ ሲሞት ፡ ክሩስ ፡ ነገሠ ፡ እሱም ፡ በዘመኑ ፡ ጠላትን ፡ ለመከላከል ፡ ይመቸኛል ፡ ሲል ፡ ሁለቱን ፡ ልጆቹን ፡ ከሪኑስንና ፡ ኑሚሪያ ኑስን ፡ ከሱ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ አነገሣቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በ፪፻፹፬ ፡ ፩ ፡ ም ፡ ሞተና ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ በመጨረሻ ፡ ወደታወቀው ፡ ወደ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ዞረ ። ሰፊውና ፡ ኃያሉ ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ በለፈው ፡ በርባ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ወግና ፡ ሥርዓት ፡ ጥብቅ ፡ አስተዳደርና ፡ አገዛዝ ፡ በማያውቁ ፡ ታናናሽ ፡ ቁጣሮች ፡ ምክንያት ፡ ሊወድቅ ፡ ከአዘነበለ ፡ በኋላ ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ በለው ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ዲዮቅልጥያኖስና ፡ አንደ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ እንደ ፡ ቴዎዶስዮስ ፡ ያሉት ፡ ተነሥተው ፡ በመንግሥቱ ፡ ዙፋን ፡ በተቀመጡ ፡ ጊዜ ፡ መልሶ ፡ ጸና ። ከነዚህ ፡ ከሦስቱ ፡ አንደኛው ፡ የክርስቲያን ፡ ጠላት ፡ ሁለቱ ፡ የክርስቲያን ፡ ወዳጅ ፡ ቢሆኑም ፡ ታላቅነታቸውና ፡ ገናናነታቸው ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፵፰ ።

ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ቁጣር ፡ (፪፻፹፬-፫፻፯ ፡ ፩ ፡ ም) ።

የዲዮቅልጥያኖስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥትና ፡ በዘመኑ ፡ ክርስቲያኖች እንደምን ፡ እንደተጠቀዩ ።

ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ሙሉ ፡ ስሙ ፡ (ዲዮክሌሲያኖስ ፡ ካዩስ ፤ አውሬሊያኖስ ፤ ባሌሪዩስ) ፡ በ፪፻፵፫ ፡ ፩ ፡ ም ግድም ፡ በዳልምጽያ ፡ (የዛሬ ፡ የጎንዳቪያ) ፡ ተወለደ ። አባቱ ፡ ከምሥራቅ ፡ የመጣ ፡ በሪያ ፡ ነው ። የሩህንስ ፡ መደብር ፡ በ፸፯ኛው ፡ ክፍል ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ግብፃዊ ፡ ሲለው ፡ የተሰሳተ ፡ ይመስላል ። ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ከአደገ ፡ በኋላ ፡ በነፕሮቡስና ፡ በነአውሬሊያኖስ ፡ ውስጥ ፡ ሆኖ ፡ በወታደርነትም ፡ በአስተዳደርም ፡ አገልግሏል ። ሲነገሥ ፡ መንግሥቱና ፡ የአገሩ ፡ ሁኔታ ፡ በጦርነትም ፡ በአስተዳደርም ፡ በገንዘብም ፡ ረገድ ፡ አመጥሮ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ በችሎቱና ፡ በመሪነቱ ፡ ጦርነትና ፡ ሁከት ፡ ሊጥለው ፡ የነበረውን ፡ የሮማን ፡ መንግሥት ፡ እንደገና ፡ በደንብ ፡ አቋቋመው ። ጀርመኖች ፡ በሰሜን ፡ ፋርሶች ፡ በምሥራቅ ፡ ግዛቱን ፡ ሊወሩ ፡ አቆብቁበው ፡ የነበረውን ፡ እርሱ ፡ ወዲያም ፡ ወዲህም ፡ ብሎ ፡ በጦርነት ፡ እያገደ ፡ ሁሉንም ፡ በየወሰናቸው ፡ እንዲቆሙ ፡ አደረገ ። በየወሰኑ ፡ ላይ ፡ ችልቅ ፡ ምሽግ ፡ በየምሽጉ ፡ ላይ ፡ ነዋሪ ፡ ወታደር ፡ አስቀመጠ ። ይኸን።

የሰፊውንም ፡ የሮማ ፡ ግዛት ፡ ሥልጣንን ፡ ሁሉ ፡ ራሱ ፡ ሰጠሰ። ብቻውን ፡ በማስተዳደር ፡ ሕዝብ ፡ እንዳይቸገር ፡ መክስም ያኖስ ፡ የሚባለውን ፡ ወዳጁን ፡ „አውግስጦስ» ፡ የሚባል ፡ ትልቅ ፡ የማዕርግ ፡ ስም ፡ ጨምሮ ፡ የምዕራቡን ፡ ግዛት ፡ ሰጠው ። እንደዚሁም ፡ ለጋሊያው ፡ ለክስታንስ ፡ ክርስቲ ፡ በታች ፡ የቋሚርት ፡ ማዕርግ ፡ ሰጥቶ ፡ ሾማቸው ። ለነዚህ ፡ ለሦስቱ ፡ ትልቅ ፡ ግዛትና ፡ ሥልጣን ፡ ሰጥቶ ፡ እሱ ፡ አራተኛ ፡ የበላይ ፡ ቋሚ ፡ ሆኖ ፡ ያስተዳድር ፡ ጀመር ።

ዲዮቅልጥያኖስ ፡ የሁሉም ፡ የበላይ ፡ ሆኖ ፡ ከጋሊሪዮስ ፡ ጋራ ፡ በምሥራቅ ፡ መክስም ያኖስን ፡ ከቀንስጣ ፡ ጋር ፡ በምዕራብ ፡ አድርጎ ፡ ያስተዳድር ፡ ጀመር። ከክርስቶስ ፡ ልደት ፡ በፊት ፡ ከሬፑብሊክ ፡ ግዛት ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ጊዜው ፡ ድረስ ፡ ሲወርድ ፡ ሲኖረድ ፡ የመጣውን ፡ የአስተዳደርና ፡ የምክር ፡ ቤትንም ፡ ሥልጣን ፡ አስወገደና ፡ ልክ ፡ እንደ ፡ ምሥራቅ ፡ ነገሥታት ፡ በፍርድም ፡ በአስተዳደርም ፡ በመሾምም ፡ በመሻርም ፡ የፈቀደውን ለማድረግ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ እርሱ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ በገሀድ ፡ አስታወቀ ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ገምሮ ፡ በሙሉ ፡ እንኳን ፡ ባይሆን ፡ በከሬል ፡ የሮማውያን ፡ ደንብና ፡ ሥርዓት ፡ በሀልም ፡ ቀረና ፡ በማናቸውም ፡ አስተዳደሩም ፡ ሥርዓቱም ፡ በሀሉም ፡ የርሱም ፡ መክበርና ፡ መፈራት ፡ አለባበሱም ፡ ሳይቀር ፡ እንደጥንታውያኑ ፡ መንግሥታት ፡ እንደ ፡ በቢሎንና ፡ እንደ ፡ ፍርስ ፡ እንደ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ገሥታት ፡ ሆነ ። የሮማንም ፡ ከተማ ፡ የቀድሞ ፡ ክብሯ ፡ ሳይቀር ፡ እነዚያው ፡ የአማልክቱ ፡ ከሀናትና ፡ ሊቃውንት ፡ እንዲቀመጡባት ፡ ተወና ፡ እርሱ ፡ ራሱ ፡ ዋናውን ፡ መቀመጫ ፡ በቢቲንያ ፡ ከተማ ፡ በኒቆሞድያ ፡ አደረገ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ያልማጽያ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ሮማ ፡ እየሄደ ፡ በዚህ ፡ በኒቆሞድያ ፡ ሆኖ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ሥራ ፡ ፈጸመ ። ባለፉት ፡ ቋሚዎች ፡ ጊዜ ፡ ተዘባርቆ ፡ የነበረውን ፡ የርስትንና ፡ የቦታን ፡ አከፋፈል ፡ የቀረጥንና ፡ የግብርን ፡ ደንብ ፡ አሻሽሎ ፡ ወሰነ ። ሕዝቡንም ፡ ወደ ፡ ድኻነት ፡ ነጋዴውንም ፡ ወደ ፡ ክስረት ፡ የገቡትውን ፡ የገበያ ፡ ዋጋ ፡ እየመረመረ ፡ በዛሬ ፡ ጊዜ እንደሚደረገው ፡ የሸቀጡንና ፡ የአቃውን ፡ ዋጋ ፡ በዝርዝር ፡ አድርጎ ፡ ወሰነ ። ከውሳኔውም ፡ አልፎ ፡ የሸጠ ፡ የገዛም ፡ በጥንት ፡ እንደሚቀጣ ፡ በዐዋጅ ፡ አስጠነቀቀ ። ነጋዴና ፡ ገበሬ ፡ የእጅ ፡ ሥራ ፡ ሠራተኞችም ፡ በሹማምትና ፡ በወታደር ፡ እንዳይገቡ ፡ አድርጎ ፡ ሥራቸውን ፡ በጸጥታና ፡ በሰላም ፡ እንዲያስፋፉ ፡ አደረገ ።

ነገር ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ ሁሉ ፡ አስተዳዳሪነት ፡ ተመስግኖ ፡ ስለ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ጽኑ ፡ መከፈና ፡ ስደት ፡ ስለአመጣ ፡ በቤተ ክርስቲያን ፡ ዘንድ ፡ ደኅና ፡ ታሪክ ፡ አላገኘም ። ይኸን ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ ፈጸመ ፡ እንደዚህ ፡ የክርስቲያኖቹም ፡ ጉዳይ ፡ በቅጣት ፡ ፍጻሜ ፡ እንዲያገኝ ፡ አሰበ ።

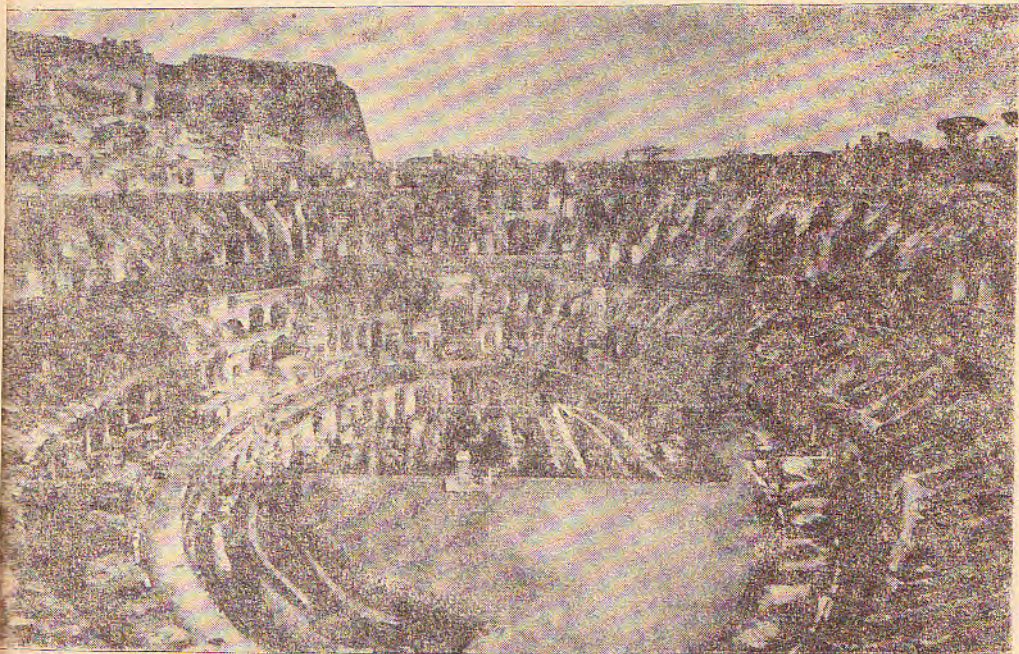
ስለዚህ ፡ ከአማካሪዎቹና ፡ ከቋሚዎቹ ፡ ተማክሮ ፡ በክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥቃይና ፡ ስደት ፡ የፈጠረውን ፡ ዐዋጅ ፡ አወጣ ። አዋጁን ፡ ያሰበውና ፡ እንዲታወጅም ፡ ጧትና ፡ ማታ ፡ ይገቡትጉተው ፡ የነበረው ፡ ለቀድሞው ፡ የጣዖት ፡

አምልኮ ፡ ቀናተኛ ፡ የነበረው ፡ የሱ ፡ ቁሣር ፡ ጋሌሪዮስ ፡ ነው ፤ እንደዚህ ሁም ፡ አውግስጦስ ፡ መክስምያኖስ ፡ ክርስቲያንን ፡ አይወድም ፡ ነበርና ፡ እርሱም ፡ ለዚህ ፡ ነገር ፡ አባሪ ፡ ነበር ፡ ይባላል ። ዳሩ ፡ ግን ፡ በማናቸውም ፡ ረገድ ፡ ቢሆን ፡ የበታኝቹ ፡ ቁሣሮችና ፡ አውግስጦስ ፡ ቢያስቡት ፡ እርሱ ፡ አሳቡን ፡ ተቀብሎ ፡ ካላጸደቀው ፡ በቀር ፡ ነገሩ ፡ ፍጻሜ ፡ ሊያገኝ ፡ አይችልም ፡ ነበር ። በዚህም ፡ ላይ ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ ራሱ ፡ በምሥራቅ ፡ ክፍል ፡ ተወልዶ ፡ ያደገ ፡ ለምሥራቅ ፡ ልማኑ ፡ ለመንግሥቱና ፡ ላገሩ ፡ አምልኮ ፡ ቀናተኛ ፡ መሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ነው ።

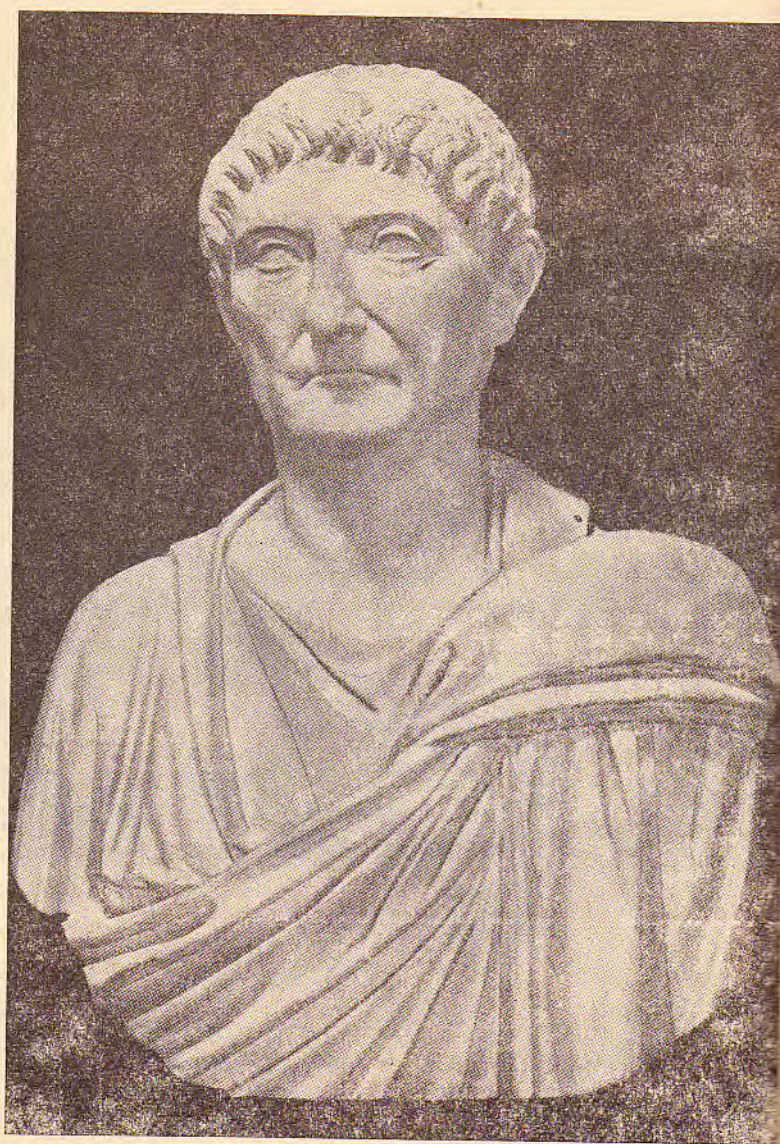
ከጌታችን ፡ ዕርገት ፡ ወዲህ ፡ የጌታችን ፡ ተከታዮች ፡ ሐዋርያት ፡ እንቅዱስ ፡ ጴጥሮስ ፡ እንቅዱስ ፡ ያዕቆብ ፡ እንቅዱስ ፡ ጳውሎስ ፡ ከተገደሉ ፡ ገምሮ ፡ እስከ ዚህ ፡ ዘመን ፡ በ፫፻ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ባለፉት ፡ ቁሣሮች ፡ በነጻ ሮን ፡ በነግርቆስ ፡ አውሬልዎስ ፡ በነዳክዩስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ በሮማ ፤ በኢየሩሳሌም ፤ በግሪክ ፤ በግብፅ ፡ አውራጃዎች ፡ አንድ ፡ ፩ ፡ ጊዜ ፡ መከራ ፡ ሲቀበሉ ፡ ደግሞ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ የሚነግሠው ፡ ቁሣር ፡ ለጸጥታና ፡ ለሰላም ፡ ሲል ፡ ለመገመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ችላ ፡ እያላቸው ፡ ለአምልኳቸው ፡ ነፃነት ፡ ስለ ፡ ሰጣቸው ፡ በሦስት ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ ዘመን ፡ ውስጥ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ እያሠሩ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስና ፡ አለቃ ፡ እየሾሙ ፡ የክርስትናን ፡ ሃይማኖት ፡ አስፋፋተው ፡ ነበር ። ከክርስቲያኖቹም ፡ ውስጥ ፡ በመንግሥት ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ ሳይቀር ፡ የነበሩ ፡ ብዙዎች ፡ ናቸው ።

ስለዚህ ፡ እላይ ፡ እንዳልነው ፡ ዲዮቅልጥያኖስ ፡ በነገሠ ፡ በ፲፱ኛው ፡ ዓመት ከ፫፻፪ ዓ ፡ ም ፡ ገምሮ ፡ እስከ ፡ ፫፻፫ ፡ ዓመተ ፡ ም ፡ ድረስ ፡ ስለ ፡ ክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ አዋጅ ፡ አወጣ ። የመገመሪያው ፡ አዋጅ ፡ በጦር ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ የክርስቲያን ፡ የጦር ሹማምንቶች ፡ ለጣዖቱና ፡ ለቁሣሩ ፡ ምስል ፡ እንዲሰግዱ ፡ መሥዋዕትም ፡ እንዲያቀርቡ ፡ እንቢ ፡ ቢሉ ፡ ከሹመታቸው ፡ ተሸረው ፡ ሀብታቸው እንዲወረስ ፡ ያረጋግጣል ። የሁለተኛው ፡ አዋጅ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ እንዲፈርሱ ፡ መጸሕፍታቸው ፡ እንዲቃጠሉ ፤ ቀሳውሳቱና ፡ መምህራኑ ፡ እየተያዙ ፡ በወህኒ ቤት ፡ እንዲታሰሩ ፤ ከወህኒ ፡ ቤት ፡ ይህን ፡ የክርስትና ፡ አምልኮ ፡ እንዲተወና ፡ ጣዖቱን ፡ እንዲያመልኩ ፤ ተመክረው ፡ እንቢ ፡ ያሉ ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥቃይ ፡ እንዲገደዱ ። የሦስተኛው ፡ አዋጅ ፡ መገመሪያ ፡ በቀሳውስቱና ፡ በመምህራኑ ላይ ፡ ታውጀ ፡ የነበረው ፡ ቅጣት ፡ ገበሬም ፡ ነጋዴም ፡ የእጅ ፡ ሥራ ፡ ሠራተኛም ፡ በሆኑት ፡ በተርታ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ላይ ፡ እንዲፈጸምባቸው ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነውም ፡ ማናቸውንም ፡ የኑሮ ፡ ሀብት ፡ እንዲያጣ ፡ ያዛል ።

ይህ ፡ አዋጅ ፡ በየጊዜውና ፡ በየሆልኩ ፡ ሲወጣ ፡ ለሮማውያን ፡ አማልክት ፡ ለኒጂያኖ ፡ ለነጂዎቪ ፡ (ለነገኑስ ፡ ለነገፍተር) ፡ አምልኮ ፡ የሚቀኑና ፡ ከቀድሞ ፡ ጀምሮ ፡ ክርስቲያኖችን ፡ በክፉ ፡ ዓይን ፡ ይመለከቱ ፡ የነበሩት ፡ የአማልክቱ ፡ ከሀና

አረ-ዊት ፡ ነርሰቲያንን ፡ እየታገሉ ፡ የሰሉሰት ፡ አደባባይ ፡ ነውሰጥ ፡ ወገን ፡ በዛሬው ፡ ሀገራችን ።

1.6 *

Α.Ρ.Φ.Α.Τ.Ρ.Υ.Ν. (C. 7 =)

ትና ፤ ሊቃነ ፡ ከሀናት ፡ የመንግሥቱ ፡ ሹማምንቶች ፡ ጭፍራቸውን ፡ እያያዙ ፡ ወደ ፡
ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እየሮጡ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ማፍረስና ፡ መዳሕፍቱን ፡ ማቃ
ጠል ፡ ገሮመሩ ። ከቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ የሚገኘውንም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ መሣሪያና ፡ ሀብት
ወደ ፡ አማልክቱ ፡ መቅደስ ፡ ያግዙ ፡ ገሮመር ። ከባለግል ፡ ክርስቲያን ፡ ቤት ፡ የተገ
ኘውንም ፡ ሀብትና ፡ ንብረት ፡ እየዘረፉ ፡ ወታደሮቹም ፡ ሹማምንቶም ፡ ተከፋፈሉት ።

ወዲያውም ፡ ቀሳውስቱንና ፡ መምህራኑን ፡ ከተርታውም ፡ ሕዝብ ፡ ውስጥ ፡
በክርስቲያንነት ፡ የታወቀውን ፡ ሰው ፡ እያያዙ ፡ ማሰር ፤ ከእስሩ ፡ ቤት ፡ እያወጡ ፡
ለቁሳሩና ፡ ለአማልክቱ ፡ መሥዋዕት ፡ እንዲሠጡ ፡ እንዲሰግዱም ፡ በቀላጣም ፡ በማበ
በልም ፡ መጠየቅ ፡ ገሮመሩ ። ቁርጠኛ ፡ ሆኖ ፡ እንቢ ፡ ያለውንም ፡ ገሚሱን ፡ በሰ
ውዬው ፡ ቁመት ፡ ዙሪያ ፡ ዕንጨት ፡ እየቆለሉ ፡ ገሚሶቹን ፡ ሰውነታቸውንና ፡ ልብ
ሳቸውን ፡ ቅባት ፡ እየነከሩ ፡ ማቃጠል ፤ ገሚሶቹን ፡ ከተራብ ፡ አውሬ ፡ ጋር ፡ እያ
ስታገሉ ፤ ገሚሶቹን ፡ የአውሬ ፡ ቆዳ ፡ አልብሰው ፡ በብዙ ፡ ውጾች ፡ እያስነከሱ ፡
ከዚህም ፡ በተረፈ ፡ የጭካኔ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥቃይ ፡ ፈጃዋቸው ። በዚህ ፡ ዓይነት ፡
ሥቃይ ፡ ለማስቃየት ፡ የማሠቃያውን ፡ መሣሪያ ፡ ለማዘጋጀት ፡ ጊዜ ፡ በማጣት ፡
የቸኩለው ፡ አረማዊ ፡ ክርስቲያኖቹን ፡ በፍልጥ ፡ በድንጋይ ፡ እየደበደበ ፡ ገደላቸው ።

ይህም ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ አባቱ ፡ አረማዊ ፡ ሆኖ ፡ ልጁ ፡ ክርስቲያን ፡ ወን
ድሙ ፡ ክርስቲያን ፡ ሆኖ ፡ ወንድሙ ፡ አረማዊ ፡ የነበረው ፡ ብዙ ፡ ነውና ፡ ክርስ
ቲያኑ ፡ ልጁ ፡ ሊሰቃይ ፡ ሲሄድ ፡ አረማዊ ፡ አባቱ ፡ እባክህ ፡ ልጄ ፡ ለጣያቱ ፡
እሰግዳለሁ ፡ በልና ፡ ከዚህ ፡ መዓት ፡ ዳን ፡ እያለ ፡ እኋላ ፡ እኋላው ፡ እየሮጠ ፡ እፊ
ትም ፡ ቀደም ፡ እያለ ፡ ይለምን ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ አብዛኛው ፡ የልብ ፡ ክርስቲያን
ከአሳቡ ፡ አልተናወጠም ። እያንዳንዱ ፡ የዘመዱን ፡ ልመና ፡ የሥቃይንም ፡ ብርታት ፡
እየታገሠ ፡ በክርስቲያንነቱ ፡ ሞተ ፡ ከመክራ ፡ ለማጽናናት ፡ ለሐዋርያት ፡ ወርዶ ፡
የነበረው ፡ መንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ እነዚህም ፡ የሐዋርያት ፡ ተከታዮች ፡ ናቸውና ፡ ለነዚ
ህም ፡ ተሰጥቶ ፡ ይኸን ፡ ሁሉ ፡ ሥቃይ ፡ በመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ ረዳትነት ፡ ቻሉ ።

በእኛ ፡ በአጎትዮጵያና ፡ በሌላውም ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ውስጥ ፡ አብዛኛ ፡
ጊዜ ፡ በሰማዕትነት ፡ ከሞቱት ፡ በጣም ፡ ትዝ ፡ የሚሉን ፡ እስጢፋኖስና ፡ ያዕቆብ ፡
ጴጥሮስና ፡ ጳውሎስ ፡ ወይም ፡ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ በገድልና ፡ በስንክሳር ፡ ውስጥ ፡ እን
ዳሉት ፡ እንደነ ፡ ቅዱስ ፡ ጊዮርጊስ ፡ እንደነ መርቆሬዎስ ፡ እንደነ ፡ ገላውዴዎስ ፡ እንደነ
ቂርቆስ ፡ እንደነ ፡ ቅድስት ፡ ኢየሱጣ ፡ ያሉት ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ በነኔ
ሮን ፡ በነዲዮቅልጥያኖስ ፡ በነመክስምያኖስ ፡ በነዩልያኖስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ከተር
ታም ፡ ከሹማምንትም ፡ ከሱትም ፡ ከወንድም ፡ ሳይቀር ፡ የዛሬ ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ሊታ
ገሥ ፡ አይችልም ፡ ብለን ፡ የምናምነውን ፡ ሥቃይ ፡ ለክርስትና ፡ ሲሉ ፡ ጨክ
ነው ፡ የተቀበሉ ፡ በጣም ፡ ብዙዎች ፡ ናቸው ።

ለምሳሌ ፡ ከነዚህም ፡ በእግዚአብሔር ፡ መንግሥት ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡
ተጻፈው ፡ ከዲዮቅልጥያኖስ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በነበረው ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ጴርጴትዋ ፡
የምትባለው ፡ በክርስቲያንነቷ ፡ ጸንታ ፡ ወደ ፡ መገደያው ፡ ሥፍራ ፡ ከመሄዷ ፡

በፊት ፡ አረማዊ ፡ አባቷ ፡ ክርስቶስን ፡ እንደጎክደ ፡ ጠየቃት ። እርሷም ፡ አንድ ፡ በአ
 ሰጠገቧ ፡ የቆመውን ፡ (ማሰር?) ፡ ዕቃ ፡ ላባቷ ፡ እያሳዩች ፡ ለዚህ ፡ ዕቃ ፡ ሌላ ፡ ስም
 መስጠት ፡ ይቻላልን ፡ ብላ ፡ ጠየቀችው ። አባት የውም ፡ ያለሰሙ ፡ አንድት ፡ አድርጎ ፡
 አይቻልም ፡ ሲል ፡ መለሰላት ፡ እንግዲያውስ ፡ እኔም ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ክርስቲያን ፡
 ሆኛለሁና ፡ አልለውጥም ፡ ብላ ፡ ወደ ፡ መገደያዋ ፡ ተጓዘች ። አባትዋም ፡ ከልቡ
 ይወዳት ፡ ነበርና ፡ አየተከተለ ፡ ጫማዋንም ፡ አየሳመ ፡ «ለሽበቲ ፡ እዘኝ ፡ ከወንድሞችሽ
 ሁሉ ፡ አክብራ ፡ ያሳደግሁሽ ፡ አባትሽ ፡ ነኝና ልመናዬን ፡ እምቢ ፡ ብለሽ ፡ በአደ
 ባባይ ፡ አታሳፍራኝ ፡ እናትሽን ፡ ወንድሞችሽን ፡ ሕፃን ፡ ልጅሽን ፡ አስቢ ፡ አንችም ፡
 በዚህ ፡ በክርስትና ፡ ምክንያት ፡ ስትሞች ፡ እኛ ፡ በሕይወት ፡ በአገር ፡ ላይ ፡
 የቀረነው ፡ መኖርም ፡ መናገርም ፡ እንፈራለን ፡ ሲል ፡ እያለቀሰ ፡ ለመኖት ፡ እርሷ ፡
 ግን ፡ ምንም ፡ ያባቷ ፡ ንግግር ፡ ቢያሳዝናት ፡ ቢያስለቅሳትም ፡ ክርስቲያን ፡ በመሆ
 ንዋ ፡ ጸናች ፡ እያሳየ ፡ ይለምናት ፡ የነበረውን ፡ ሕፃን ፡ ልጅዋን ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡
 ተቀብላ ፡ አጥብቃ ፡ መለስችለትና ፡ እሷ ፡ ወደ ፡ መገደያዋ ፡ ሥፍራ ፡ ደረሰች ።
 በዚያም ፡ በአረማውያኑ ፡ እጅ ፡ ተድብድብ ፡ በሰማዕትነት ፡ ሞተች ። የርሷን ፡ መጥ
 ቀላችን ፡ በርሷ ፡ ሁኔታ ፡ የቀሩትን ፡ ጨምሮ ለማሳየት ፡ እንዲመች ፡ ነው ፡ እንጂ
 ስንክሳርና ፡ የየአንዳንዳቸው ፡ ገድል ፡ እንደሚያስረዳን ፡ ዛሬ ፡ በሰላም ፡ ለያዝነው ፡
 ክርስትና ፡ ያን ፡ ጊዜ ፡ ሁሉም ፡ ይኸን ፡ በሚያክል ፡ ከዚህም ፡ በባሰ ፡ ወይም ፡ በአ
 ነሰ ፡ ተወቃይተው ፡ ሞተዋል ።

«ሌጁዎኔ ፡ ቲቤያ» ፡ የሚባሉ ፡ የቲቤያ ፡ (የቴባይድ ፡ ግብፅ) ፡ ተወላጆች
 ለዕለት ፡ ትጻፈዋቸው ፡ ሲሉ ፡ በጦር ፡ ሠራዊት ፡ ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ የአንድ ፡
 ክፍል ፡ የክርስቲያን ፡ ወታደሮች ፡ ነበሩ ። እነሱም ፡ ለጣዖትና ፡ ለቁጣር ፡ መሥ
 ሞዕት ፡ እንዲሰጡና ፡ ክርስቲያንነታቸውን ፡ እንዲተወ ፡ ተጠይቀው ፡ እምቢ ፡
 ስላሉ ፡ በዚህ ፡ በክርስቲያንነት ፡ ከጸናው ፡ አለቃቸው ፡ ከማውሪዚያኖስ ፡ ጋር ፡
 በመክስምያኖስ ፡ ትእዛዝ ፡ ተገደሉ ። ማውሪዚያኖስም ፡ በዚህ ፡ ሥራው ፡ ዛሬ ፡
 የካቶሊክ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ «ቅዱስ» አድርጋው ፡ በዓሉ ፡ በየወሩ ፡ እንደ
 ኤውሮፓ ፡ ቀጥር ፡ መስከረም ፡ ፳፪ ፡ ቀን ፡ ይከበራል ።

ይህ ፡ ሥቃይና ፡ ስደት ፡ ከቀደሞ ፡ ከዲዮቅልጥያኖስ ፡ በፊት ፡ ገምሮ ፡
 አላቋረጠም ፡ ነበር ፡ አሁን ፡ ደግሞ ፡ በዲዮቅልጥያኖስ ፡ ጊዜ ፡ ከ፫፻፫ ፡ እስከ ፡
 ፫፻፭ ፡ ዓመት ፡ ድረስ ፡ በተከታዮቹም ፡ ጊዜ ፡ ከ፫፻፭ ፡ እስከ ፡ ፫፻፲፩ ፡ ዓመት ፡
 ድረስ ፡ ፶ ፡ ዓመት ፡ ሲቆይ ፡ ከሞት ፡ የተረፉት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ለመደበቁያ ፡
 በቁፈሯቸው ፡ ሞሻዎችና ፡ በተሰደዱበት ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ ይኸው ፡ የክርስትና ፡
 አምልኮ ፡ እንዲስፋፋ ፡ አጥብቀው ፡ ጣሩ ። እንዲያውም ፡ ስለላሙ ፡ ጊዜ ፡ ይልቅ ፡
 በዚህ ፡ በመከራና ፡ በስደት ፡ ጊዜ ፡ ያሳዩት ፡ መልካም ፡ አርአያና ፡ በተሰደዱበት ፡
 አገር ፡ የሰበኩት ፡ ስብከት ፡ ብዙ ፡ ፍሬ ፡ አፈራ ።

ስለዚህ፡ በዚያን ፡ ዘመን፡ በተሰደዱትና ፡ በተሠቃዩት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ምክንያት ፡ የዲዮቅልጥያኖስ ፡ ስም ፡ በአገራችን ፡ ይልቁንም ፡ በተለይ ፡ በቤተ ፡ ክህነት ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ከሁሉ ፡ ይበልጥ ፡ ስሙ ፡ በስንክሣራችን ፡ በብዙ ፡ ቦታ ፡ ተጠቅሶ ፡ ይገኛል ።

ሀ) በጥርጅ፡ ቀን፡ በሚነበበው፡ ስንክሣር፡ ስለአክህሚምና፡ ስለሌሎችም፡ ሰማዕታት
ለ) ለቅዱስት ፡ አርምያ ፤ በግንቦት ፡ ፲፩ና ፡ በሐምሌ ፡ ፲፯ ፤ ስለ ፡ አባ ፡ ኖብ ፡ በ፳፬ ፡ ሐምሌ ፡ በሚነበበው ፡ ስንክሣር ፡

ሐ) ለቅዱሳን ፡ ቅሮንዮስና ፡ ዲሞናስያስ ፡ በሰኔ ፡ ፬፡ ቀን ፡ በሚነበበው ፡ ስንክሣር፡
መ) ለቅዱሳን ፡ ዮሐንስና ፡ ስምያን ፤ በሐምሌ ፡ ፲፩ ፡ በሚነበበው ፡ ስንክሣር፤
ሠ) ስለ ፡ አባሊና ፡ ስለ ፡ ታውክልያ ፡ በነሐሴ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ስንክሣር ።

ረ) ለቅዱስ አትናቴዎስ፡ ዘቀልዝም፡ በሐምሌ፡ ፲፰፡ ቀን ፡ በሚነበበው፡ ስንክሣር።

(ስንክሣሩም ፡ ለነዚህ ፡ ቅዱሳን ፡ ክብር ፡ ቅድስና ፡ ንጽሕና ፡ ትዕግሥት ፡ ሲሰጣቸው፡ እርሱ ፡ ከያቱ፡ ከቅድም ፡ አያቱ፡ የመጣለትን ፡ ሃይማኖት ፡ ለማስከበር ፡ ጋሌርዮስና ፡ መክስምያኖስ ፡ እየጎተጎተትም ፡ በደረገው ፡ ግፍ ፡ ‘ከሐዲ ፡ ወይም ፡ አላዊ’ ፡ ንጉሥ ፡ ሲለው ፡ ይገኛል ። ነገር ፡ ግን ፡ ያገሩ ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ ቃሪክ፡ እንደ ፡ ምሥራቃውያን ፡ ነገሥታት ፡ ክብርን ፡ ጊጣጊጥን ፡ በመውደድ ፡ መንቀፋቸው ፡ ሳይቀር ፡ በስተዳደር ፡ ረገድ ፡ በረጸመው ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥራና ፡ ድርጅት ፡ መልካም ፡ ስም ፡ ሰጥተውት ፡ ይገኛል ። እሱም ፡ ፳፩ ፡ ዓመት ፡ እንደ ፡ ገዘ ፡ ከወዳጁ ፡ ከመክስምያኖስ ፡ ጋር ፡ ተመክክሮ ፡ ማንም ፡ ሳያስገድደው ፡ በፈቃዱ ፡ መንግሥቱን ፡ ለሁለቱ ፡ ቁሣሮቹ ፡ ለቆ ፡ በተወለደበት ፡ አገር ፡ በዳልማጽያ ፡ ሄዶ ፡ ተቀመጠ ። መንግሥትንም ፡ እንደገና ፡ እንዲይዝ ፡ ቢለመን ፡ አልፈቅድም ፡ ብሎ ፡ የግል ፡ ሥራውን ፡ ይቀጥል ፡ ዠመር።እነ ፡ አባ ፡ ጳውሊ ፤ አባ ፡ መቃርስ ፡ አባ ፡ እንወንስ ፡ አባ ፡ ቀጉዳ፤ አባ ፡ ጳኩሚስ፡ የነበሩበት፡ ጊዜና ፡ በቀልዝም ፡ በአስቄጥስ ፡ ገዳም ፡ ብሕትውናንና ፡ ምንኑስናን ፡ የመሠረተበት ፡ ጊዜ ፡ በነዚህ ፡ በዳክዮስ ፡ በዲዮቅልጥያኖስና ፡ በመክስምያኖስ ፡ በሊቆንዮስ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ነው ። ይኸውም፡ከሁለት ፡ መቶ ፡ ሃምሳ ፡ ዠምሮ ፡ እስከ ፡ ሦስት ፡ መቶ ፡ ሰባ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ መክከል ፡ ነው ።

ጋሌርዮስና፡ ከስታንስ፡ (ከስታንሲዩስ-ቁንስጣ) ፡ (፫፻፯-፫፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡)

ዲዮቅልጥያኖስና ፡ ወዳጁ ፡ መክስምያኖስ ፡ ተስማምተው ፡ መንግሥትን ፡ እንደያዙ ፡ ተስማምተው ፡ መንግሥትን ፡ ሲለቁ ፡ እነዚያ ፡ ሁለቱ ፡ ቁሣሮቻቸው ፡ ጋሌርዮስና ፡ ከስታንስ ፡ (ቁንስጣ) ፡ የታላቁ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ አባት ፡ ዋናውን ፡ የአውግስጦስነት ፡ ሥልጣን ፡ ይዘው ፡ እነሱ ፡ ደግሞ ፡ ቤተረቸው ፡ ለምዕራብ ፡ ግዛት ፡ ሲኬሩስን ፡ ለምሥራቅ ፡ ማክሲሚኑስ ፡ ዳያን ፡ የቁሣሮነት፡ማዕርግ ፡ ሰጥተው ፡ ሾህባቸው ከስታንስ ፡ በማናቸውም ፡ ረገድ ፡ ለክርስቲያኖች ፡ ይራራ ፡ ስለነበረ ፡ በግዛቱ ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ ችግርና ፡ ስደት ፡ አላገኛቸውም ፡ ዳሩ ፡ ግን ፡ በነገሠ ፡ በመቶ ፡ ሞተና ፡

ልጁን ፡ ቆስጠንጢኖስን ፡ ወታደሮቹ ፡ ‘አውግስጦስ ፡ ብለው .. ፡ ሾሙት ፡ እሱግን ፡ ቁግር ፡ መባል ፡ ይበቃኛል ፡ ብሎ ፡ “አውግሥጦስነትን ፡ ከሱ ፡ በፊት ፡ ለምዕራብ ፡ ግዛት ፡ ቁግር ፡ ለነበረው ለቀቀለት ፡ ይባላል ። በንዳንድ ፡ መጽሐፍ ፡ ደግሞ ፡ ዋናው ፡ የምሥራቅ ፡ አውግሥጦስ ፡ ጋሌርዮስ ፡ ነው ፡ ቁግርነትን ፡ ለቆስጠንጢኖስ ፡ አውግሥጦስነትን ፡ ለሴቨሩስ ፡ እንዲሆን ፡ የደለደለ ፡ የሚሉ ፡ አሉ ። በሮማ ፡ የፕሬቶሪያን ፡ ወታደሮች ፤ የመክስምያኖስን ፡ ልጅ ፡ ማክሳንስ ፡ የሚባለውን ፡ አውግስጦስ ፡ ብለው ፡ አነገሡት ። በዚህ ፡ የምዕራብ ፡ አውግስጦስ ፡ ሴቪርዮስ ፡ ተቆጥቶ ፡ ማክሳንስን ፡ ሊወጋ ፡ ሄዶ ፡ ሲዋጋ ፡ ተማረከና ፡ በ፫፻፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተገደለ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ጋሌርዮስ ፡ በጃቹ ፡ በሴቪሪዮስ ፡ ፈንታ ፡ ያሳደገውን ፡ የጉድፈቻ ፡ ልጁን ፡ ሊቆንዮስን ፡ አውግስጦስ ፡ ብሎ ፡ ሾመው ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ በዲዮቅልጥያኖስ ፡ ጊዜ ፡ የረጋው ፡ መንግሥት ፡ እንደገና ፡ ሁከት ፡ ሆነና ፡ የባላይነት ፡ ሥልጣን ፡ ፈላጊው ፡ በረከተ ። በንድ ፡ ጊዜ ፡ በየሥፍራው ፡ ጂ ፡ ሰዎች ፡ አውግስጦስነትን ፡ ያዙ ። እነዚህም ፡ በምሥራቅ ፡ ጋሌርዮስና ፡ ማክስሚኑስ ፡ ዳያ ፡ በምዕራብ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፤ መክስምያኖስ ፤ ማክሳንስ ፤ ሊቆንዮስ ፤ ናቸው ። ከነዚህ ፡ ከጌቱ ፡ መክስምያኖስ ፡ በ፫፻፲ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በቆስጠንጢኖስ ፡ ተገደለ ። ጋሌርዮስ ፡ በበሽታ ፡ ሞተና ፡ ለጊዜው ፡ ሊቆንዮስና ፡ ማክሲሚን ፡ ዳያ ፡ በምሥራቅ ፡ ቆስጠንጢኖስና ፡ ማክሳንስ ፡ በምዕራብ ፡ ግዛት ፡ ተቀመጡ።

ምዕራፍ ፵፱ ።

ትልቁ ፡ ቆስጠንጢኖስና ፡ ማክሳንስ ፡ (ማክሳንስዮስ) ፡ ፫፻፲፪-፫፻፳፬-የክርስቲያኖች ፡ ዕረፍትና ፡ ድርጅት-የአርዮስ ፡ ትምህርት ።

ቆስጠንጢኖስና ፡ ማክሳንስ ፡ አንድነት ፡ ሆነው ፡ በስምምነት ፡ ለመግዛት ፡ አልቻሉም ። ማክሳንስ ፡ (ማክሳንስዮስ) ፡ ከአባቱ ፡ ከመክስምያኖስ ፡ ዠምሮ ፡ የክርስቲያን ፡ ጠላት ፡ ነው ። ብዙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ስደትና ፡ ሥቃይ ፡ ያገኛቸው ፡ በባቱ ፡ በመክስምያኖስና ፡ የርሱ ፡ ወዳጅ ፡ በሆነው ፡ በዲዮቅልጥያኖስ ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ቆስጠንጢኖስ ፡ ደግሞ ፡ ከአባቱ ፡ ከቆስታንስ ፡ (ቁንስጣ) ፡ ከናቱ ፡ ከአሌኒ ፡ ዠምሮ ፡ የክርስቲያን ፡ ወዳጅ ፡ ነው ። በዚህም ፡ ላይ ፡ በሁለቱም ፡ ልብ ፡ ውስጥ ፡ የአውግስጦስነቱን ፡ ማዕርግ ፡ ለመያዝ ፡ ምኞት ፡ አለና ፡ እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ በማናቸውም ፡ ረገድ ፡ ለጦርነት ፡ ተሳለፉ ። ስለዚህ ፡ ማክስንስ ፡ ከሮማ ፡ ሠራዊቱን ፡ አማልክቱን ፡ ሰብስቦ ፡ ለውጊያ ፡ ሲጠብቀው ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ ስጋት ፡ አድሮበት፡ነበር። በማግሥቱ ፡ ሊዋጉ ፡ ሌሊቱን ፡ በሰማይ ፡ ላይ ፡ የእሳት ፡ መስቀል ፡ ተስሎ ፡ በአጠገብ ፡ መልአክ ፡ ቆሞ ፡ ጣቱን ፡ ወደ ፡ መስቀሉ ፡ እያመለከተ ፡ «in hos signo Vinces ፡ በዚህ ፡ ምልክት ፡ ታሸንፋለህ» ፡ የሚል ፡ በሕልሙ ፡ ራዕይ ፡ አየ ። ስለዚህ ፡ ሲነጋ ፡ በሠራዊቱ ፡ ልብስ ፡ በየጋሻውና ፡ በየጦሩ ፡ በየፈረሱም ፡ ላይ ፡ የመስቀል ፡ ምልክት ፡ አስደርጎ ፡ ጦርነቱን ፡ ሚልቭዩስ ፡ እሚባለው ፡ ድልድይ ፡ አጠገብ ፡ በ፫፻፲፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ገጠመውና ፡ አሸነፈው ፡ ማክሳንስም ፡ ከጦርነቱ ፡ ቦታ ፡ ሲሾሽ ፡ እሮማ ፡ አጠገብ ፡ ከሚገኘው ፡ እቲቪርዮስ ፡ ወንዝ ፡ ከነፈረሱ ፡ ገብቶ ፡ ሞተ ።

ቆስጠንጢኖስ ፡ በምዕራብ ፡ በላጋራውን ፡ ማክሳንስን ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ አሸንፎ ፡ ብቻውን ፡ የምዕራብ ፡ ንጉሥ ፡ በሆነ ባመቱ ፡ ሌቆንዮስም ፡ በባላንጣው ፡ በማክሲሚኑስ ፡ ዳያ ፡ ላይ ፡ ጦርነት ፡ አነሣበትና ፡ ያባርረው ፡ ዠመር ። ማክሲሚ

ኑስ ፡ ዳያም ፡ ከተሸነፈ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ኪልቅያ ፡ (ቱርክ) ፡ ሄዶ ፡ በ፫፻፲፬ ዓ ፡ ም ፡
በገዛ ፡ እጁ ፡ ራሱን ፡ ገደለ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ የምዕራብ ፡ ሊቆንዮስ ፡
የምሥራቅ ፡ ንጉሥ ፡ እየተባሉ ፡ ይገዙ ፡ ገሮመር ። ቆስጠንጢኖስም ፡ በላጋራውን ፡
ድል ፡ ካደረገ ፡ ትንሽ ፡ ወራት ፡ ቆይቶ ፡ ጫካምልክ ፡ ነጻነት ፡ የሚሰጥ ፡ በሚላኖ ፡
ሳለ ፡ ትልቅ ፡ አዋጅ ፡ አወጣ ። በዚህ ፡ አዋጅ ፡ ክርስቲያኖች ፡ እንደልባቸው ፡
ሃይማኖታቸውን ፡ እንዲያመልኩ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ በለፉት ፡ ቁጣሮች ፡ ዘመን ፡
የተወረሰው ፡ ሀብትና ፡ ንብረታቸው ፡ እንዲመለስ ፡ አደረገ ። በዚህ ፡ አዋጅ ፡ ክር
ስትና ፡ የመገሮመሪያውን ፡ ድልና ፡ ዕድል ፡ አገኘ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ አዋጅ ፡
ራሱ ፡ በሚገዛበት ፡ በምዕራብ ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፡ ሊቆንዮስ ፡ በሚገዛበት ፡ በምሥ
ራቅ ፡ ግዛት ፡ አልተጠበቀም ። ቆስጠንጢኖስና ፡ ሊቆንዮስ ፡ ወዳጅነት ፡ በገሮማ
ምሩም ፡ ከዚህም ፡ በላይ ፡ ሊቆንዮስ ፡ የቆስጠንጢኖስን ፡ እህት ፡ አግብቶ ፡
አማች ፡ በጊዮንና ፡ እንደምንም ፡ ብለው ፡ ሸጋመት ፡ ያህል ፡ በወዳጅነት ፡ እንደ
ቆዩ ፡ ወዳጅነቱ ፡ ቀረና ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ በሊቆንዮስ ፡ ጦርነት ፡ አነሣበት ፡ ሊቆን
ዮስም ፡ ትንሽ ፡ እንደተዋጋ ፡ ሸሸ ። ከዚያም ፡ በእርቅ ፡ እጁን ሰጠና ፡ በተሰሎ
ንቁ ፡ በምርክ ፡ ስም ፡ አንደ ፡ ተቀመጠ ፡ በ፫፻፳፬ ዓ ፡ ምሕረት ፡ አስገደለውና ፡ ከዚህ፡
ጊዜ ፡ ገሮምሮ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ ብቻውን ፡ የሮማ ፡ ግዛት ፡ ሙሉ ፡ ቁጣር ፡ ሆነ ።
ዲዮቅልጥያኖስ ፡ የመወረተውም ፡ “ቲትራሺ” ፡ ሁለት ፡ ቁጣር ፡ ሁለት ፡ አውግ
ስጦስ ፡ ሆኖ ፡ በንድነት ፡ የመግዛት ፡ ሕግና ፡ ልማድ ፡ ፈረሰ ። ከተማውንም ፡
ከሮማ ፡ ወደ ፡ ቁስጥንጥንያ ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ አጠረር ፡ “ቢዛንስ ፡ በግዕዝ ፡
ብራንጥያ ፡ ወደሚባለው ፡ አዛወረ ።

ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ገሮምሮ ፡ ፫፻፳፬-፫፻፴፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ የምዕራብም
የምሥራቁም ፡ ጌታ ፡ (ቁጣር) ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ በሚላን ፡ ላይ ፡ ሳሰው ፡ ሁሉ ፡ የወ
ደደውን ፡ ሃይማኖት ፡ ያምልክ ፡ ሲል ፡ ያወጀው ፡ አዋጅ ፡ በምሥራቅም ፡ ግዛት ፡
እንዲፈጸም ፡ አደረገ ። ስለዚህ ፡ ክርስቲያኖች ፡ በምዕራብ ፡ አግኝተውት ፡ የነበ
ረውን ፡ የሃይማኖት ፡ ነፃነት ፡ በምሥራቅም ፡ አግኝተው ፡ እንደልባቸው ፡ ለማስፋ
ፋት ፡ ቻሉ ፡ እሱ ፡ ግን ፡ ለጊዜው ፡ በዚያው ፡ በጥንቱ ፡ በባቶቹ ፡ ሃይማኖት ፡
ቆየ ፡ “ፖንቲፊካስ ፡ ማክሲሞስ ፡ -ዓቢይ ፡ ሊቀ ፡ ከህን” ፡ የሚባለውን ፡ የጣፖታ
ቱን ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ የዕልቅና ፡ ስም ፡ በቁጣርነቱ ፡ ላይ ፡ እየተጠራበት ፡ ቆየ።
ይሁን ፡ እንጂ ፡ ልብስ ፡ መንግሥቱንና ፡ ልብስ ፡ ክህነቱን ፡ እየለበሰ ፡ በባዓል ፡
ቀን ፡ በጉባዔ ፡ በነዚያ ፡ መካከል ፡ እየተገኘ ፡ ሲያከብር ፡ በክርስቲያኖችም ፡
ዘንድ ፡ ጆ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ እየተገኘ ፡ ሁለቱንም ፡ ወገኖች ፡ በየባኩላቸው ፡ ማስ
ደሰትን ፡ ዋና ፡ አላማው ፡ አደረገ ።

በዘመኑ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ዕረፍትና ፡ ሰላም ፡ አግኝተው ፡ እንደልባቸው ፡ ስለተ
ሰፋፋ ፡ ሥራቸውን ፡ ለማስሄድ ፡ እንዲመች ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ በለው ፡ ዓድነት ፡
አራት ፡ ላይ ፡ ተከፈሉ ።

፩ኛ : የሮማ : ሊቀ : ጳጳስና : የጲጥሮስ : ወንበር ።

፪ኛ : የእስክንድርያ : ሊቀ : ጳጳስና : የማርቆስ : ወንበር ።

፫ኛ : የኤሬሶን : ሊቀ : ጳጳስና : የዮሐንስ : ወንበር ።

፬ኛ : የአንጾኪያ : ሊቀ : ጳጳስና : የጲጥሮስ : ወንበር ።

በኋላ : ግን : ቆስጠንጢኖስ : የሚቀመጥበትን : የቀስጥንጥንያን : ከተማ : ለማክበር : ሲባል : የአንጾኪያው : የሊቀ : ጳጳስና : ወንበር : ከአንጾኪያ : ወደ : ቀስጥንጥንያ : ተዛወረ ።

በነዚህም : በአራቱ : ላይ : የሚሾመው : የቤተ : ክህነት : አለቃ : ሊቀ : ጳጳስ : እየተባለ : ማዕርግም : ክብርም : ተሰጠው ። በእስክንድርያ : የመገመሪያው : ሊቀ : ጳጳስ : አባ : እለ : እስክንድሮስ : ነበር ። በዘመኑ : አርዮስ : የክርስቶስን : አዳኝነቱን : ሳይክድ : አምላክነቱንና : ከአብ : ጋር : ያለውን : እኩልነት (እሪና) : የሚክድ : ትምህርት : አመጣና : እንደዚህ : እለ : “ክርስቶስ : በእግዚአብሔር : ፈቃድ : ዓለምን : ለማዳን : የተፈጠረና : የተላከ : መላክተኛ : እንጂ : ራሱ : ከእግዚአብሔር : አብ : ጋር : ትክክል : የሆነ : አምላክነት : የለውም” ።

ይኸንንም : ትምህርት : በያለበት : አለፋፋ : በዚህም : እለ : እስክንድሮስ : ቢገዝተው : አልተውም : እለ ። ስለዚህ : የዚህን : ጉዳይ : በጉባዔ : ተመልክቶ : ለመወሰን : ራሱ : ቆስጠንጢኖስ : በተቀመጠበት : ፫፻፲፰ : ሊቃውንት : ተሰብስበው : አርዮስን : አወገዙ ። በዚህ : ጉባዔ : ጸሎተ : ሃይማኖትን ። አዘጋጅተው : በዐዋጅ : አጸኑ ። በጉባኤው : ተኮራክረው : የረቱት : ሊቀ : ጳጳሱ : እለ : እስክንድሮስና : አፈ : ጉባዔው : አትናቱዎስ : በደስታ : ወደ : እስክንድርያ : ተመለሱ ። ቢሆንም : ክርክሩ : ወደ : ፊት : ባለው : ጊዜ : ውስጥ አላቋረጠም : ፩ : አንድ : ቁጣሮችም : እየተነሡ : የርሱን : እምነት : በመደገፍ : በእስክንድርያ : ሊቃን ጳጳሳት ፣ ላይ : ያመጡትን : ችግር : ወደፊት : እናያለን ።

ቆስጠንጢኖስ : በብዙ : ረገድ : የሮማን : መንግሥት : በገናንነት : ከገዛ : በኋላ : ሊሞት : በቀረበ : ጊዜ : በኒቆሞድያ : ኤጲስ : ቆጶስ : በአባ : አውሳብዮስ : እጅ : በክርስትና : ተጠመቀ ። ከሞተም : በኋላ : በሕይወት : ሳለ : ባሠራው : በቅዱሳን : ሐዋርያት : ቤተ : ክርስቲያን : ተቀበረ ። የሮማ : መንግሥት : ከዩልዮስ : ቁጣር : ገምጦ : እስከ : እስክንድር : ሴጌሪዮስ : ድረስ : የነበረውን : ገናናነት : ሥፋት : ትልቅነት : ከእስክንድር : ሴጌሪዮስ : ወዲህ : (፪፻፴፭-፪፻፹፬) : የተነሡት : የወታደር : አለቆች : መንግሥትን : ለየራሳቸው : ለመያዝ : ዓርባ : ዓመት : ሙሉ : እርስ : በርሳቸው : ሲፋጁ : መንግሥቱን : እውድቀት : ሊያደርሱት : የነበረውን : ዲዮቅልጥያኖስ : ተነሥቶ : እንዳረጋው : ከዲዮቅልጥያኖስ : ወዲህ : ደግሞ (፫፻፳፭-፫፻፳፬) በመካከሉ : በንድ : ጊዜ : ብዙ : ቁጣሮችና : አውግስጦሶች : እየተነሡ : ሲሞጉ : ለጆርመኖችና : ለፋርሶች : ወረራ : ሊመች : ቀርቦ : የነበረውን : ትልቁ : ቆስጠንጢኖስ : አዳነው ። አሁን : ደግሞ : ከቆስጠንጢኖስ : ወዲህ : ይልቁንም : ከቀንስጣ : በኋላ : ልጆቹ : ለመንግሥት : ሲፋጁ : የነሱም : ፍጅት : የሮማን : መንግሥት : ጠላቶች : ሊጠቅም : ሳለ : ትልቁ : ቴዎዶስዮስ : ተነ

ስቶ : እንዴት : እንዳዳነው : ወደ : ፊት : እናያለን ። ቆስጠንጢኖስ : በገራ-
ችን : ቤተ : ክርስቲያን : በስንክሳር : በሃይማኖተ : አበው : በዮሐንስ : መደ-
ብር : ስሙ : በምሥጋና : በጣም : ይነሣል። እንደዚሁም : የሱ : ጸሎት : ነው : የሚባ
ለው : ። ሙዳሴ : መስቀል ። የሚባለው : በራእይ : ያየውንና : ድል : ያደረገ
በትን : መስቀል : ያሳስባል ።

ቁንስጣ : (ኮንስታንሲዮስ) : (፫፻፴፯-፫፻፳፩ : ዓ : ም) :

ቆስጠንጢኖስ : ሲሞት : ብዙ : ልጆች : ስለነበሩት : በቆስጠንጢኖስ :
ዙፋን : ለመቀመጥ : እየተከራከሩ : ችግር : ሆነ። የወታደር : አለቆች : ቁንስጣን : ለማን
ገሥ : ብለው : የቀሩትን : የቆስጠንጢኖስን : ተወላጆች : ፈጅቶቸው : በሆንም :
ቆስጠንጢኖስ : ፪ኛ : ኮንስታንት : የሚባሉ : ሁለቱ : ቀርተው : ነበሩና :
ቁንስጣ : ፪ኛ : ከነዚህ : ከሁለቱ : ጋር : የሮማን : መንግሥት : ለሦስት : ተከ-
ፍሎ : ይገዛ : ገሮመር ። ከዚያ : ቆስጠንጢኖስ : ፪ኛ : ከኮንስታንት : ከወንድሙ :
ጋር : ተዋግቶ : ፫፻፵ : ዓ : ም : ሞተ ። በኮንስታንት : ላይ : ደግሞ : ጀር-
መን : ማኖንስ : የሚባል : የቁንስጣ : የጦር : አለቃ : የነበረ : ጦርነት :
አንሥቶ : ገደለውና : በክፍያ : የደረሰውን : ግዛት : ወሰደበት ። በሱ : ላይ :
ደግሞ : ቁንስጣ : ጦርነት : አነሣና : በ፫፻፶፫ : ዓ : ም : ገደለውና : መደምደ-
ሚያውን : ቁንስጣ : (ኮንስታንሲዮስ) : ብቻውን : ያባቱን : የቆስጠንጢኖስን :
መንግሥት : ያዘ ። ዳሩ : ግን : የአርዮስን : ትምህርት : ከልቡ : ስለወደደ :
በኒቅያ : ጉባኤ : አርዮስን : ያወገዙትን : ሊቃውንት : ሁሉ : እየተፈላለገ :
ማጥቃት : የአርዮስን : ወገኖች : ማቅረብና : በለሚል : ማድረግ : ጀመረ ።

በእስክንድርያ : አለ : እስክንድሮስ : ሲሞት : በርሱ : አግር : የሊቀ : ጳጳ-
ስናውን : ሥፍራ : የያዘው : ስመ : ጥሩው ሊቀ : ጳጳስ : አባ : አትናቴዎስ :
ነበር ። በኒቅያ : ጉባኤም : ቆስጠንጢኖስ : በተቀመጠበት : አፈ : ጉባኤ : ሆኖ :
አርዮስን : ተከራክሮ : የረታ : እርሱ : ነው ።

ቁንስጣ : መንግሥቱን : ከያዘ : ገምሮ : ከአርዮስ : ጋር : ግንኙነትና :
ወዳጅነት : አድርጎ : ስለነበረ : በዘመኑ : ወደ : ቀድሞ : የሹመት : ሥፍራው :
ወደ : እስክንድርያ : እንዲመለስ : ፈቅዶ : ሊቀ : ጳጳሱን : አባ : አትናቴዎስን :
ለመነው ። እርሱም : አንደ : አርዮስ : ያለውን : ከሐዲ : አልቀበልም : ብሎ :
እምቢ : ባለ : ጊዜ : በቁጥሩና : በሊቀ : ጳጳሱ : መካከል : ጠብና : ጥላቻ :
ተፈጠረ ። በቁንስጣም : ትእዛዝና : ፈቃድ : አባ : ጊዮርጊስ : የሚባል :
የአርዮስን : ትምህርት : የሚቀበል : በአባ : አትናቴዎስ : ምትክ : በእስክን-
ድርያ : ተሾመ ።

ስለዚህ : አሁን : የሮማውያንን : አጭር : ታሪክ : ለጊዜው : እናቁምና :
ወደ : ዋናው : ታሪክ : ተመልሰን : ክርስትና : ወደ : አክሱም : ቤተ : መን-
ግሥት : እንደምን : እንደገባ : እንመልከት ።

ምዕራፍ ፶ ።

ክርስትና ፡ በአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ስለመግባቱ ።

በምዕራፍ ፡ ፴፰ ፡ እንደተመለከትነው ፡ የአክሱም ፡ ሕዝብና ፡ ነገሥታት ፡ ከክርስትና ፡ በሬት ፡ ነገደ ፡ ዮቅጣን ፡ የሚባሉት ፡ ከመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ ከአሶርና ፡ ከባቢሎን ፡ ይዘውት ፡ ወደደቡብ ፡ አረብ ፡ ያመጡትን ፡ ከዚያም ፡ የኤርትራን ፡ ባሕር ፡ ተሻግረው ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ (አክሱም) ፡ ያመጡትን ፡ የፀሐይ ፡ የጨረቃ ፡ የምድር ፡ በጭሩ ፡ የአረማውያንን ፡ አምልኮ ፡ ይዘው ፡ እንደነበረ ፡ በየሀውልቱ ፡ የተገለጠ ፡ ነው ። ከአብርሃ ፡ (ዒዛና) ፡ በሬት ፡ የነበረ ፡ አንድ ፡ የአክሱም ፡ ንጉሥ ፡ በዬሃ ፡ ለአማልክቱ ፡ ቤተ ፡ መቅደስ ፡ አሠርቶ ፡ ሲጨርስ ፡ ይኸን ፡ መሰውያ ፡ ለአማልክቱ ፡ ለአስታር ፡ (ሰማይ) ፡ ና ፡ ለናውሮን ፡ ያቀረበበትን ፡ በሳባውያን ፡ ሬደል ፡ ያጻፈው ፡ ይታያል ።

ራሱ ፡ አብርሃ ፡ (ዒዛና) ፡ በዙሪያው ፡ አገሮች ፡ ተዋግቶ ፡ ድል ፡ አድርጎ ፡ ሲመለስና ፡ የድሉን ፡ ታሪክና ፡ መታሰቢያ ፡ በሚያስቀርጽበት ፡ እናት ፡ በሳባ ፡ በግሪክ ፡ በግዕዝ ፡ ሬደል ፡ ያጻፈውን «ዒዛና ፡ ወልደ ፡ አለግሜዳ ፡ ንጉሠ ፡ አክሱም ፡ ወዘሕሜር ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ወልደ ፡ መሕርም ፡ ዘኢይትመዋዕ ፡ ለፀር» ፡ እያለ ፡ ያስቀረጸውን ፡ ስንመለከት ፡ በሌላ ፡ ቦታ ፡ በግሪክኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ አሬስ ፡ ሲል ፡ አሬስ ፡ በግሪኮች ፡ የወርነትና ፡ የጨረቃ ፡ አምላክ ፡ ይባል ፡ ስለነበረ ፡ በግሪክ ፡ አሬስ ፡ የሚለው ፡ በአገሩና ፡ በባቶቹ ፡ አነጋገር ፡ መሕርም ፡ ሲል ፡ ጨረቃ ፡ ማለቱ ፡ መሆኑን ፡ እንመለከታለን ።

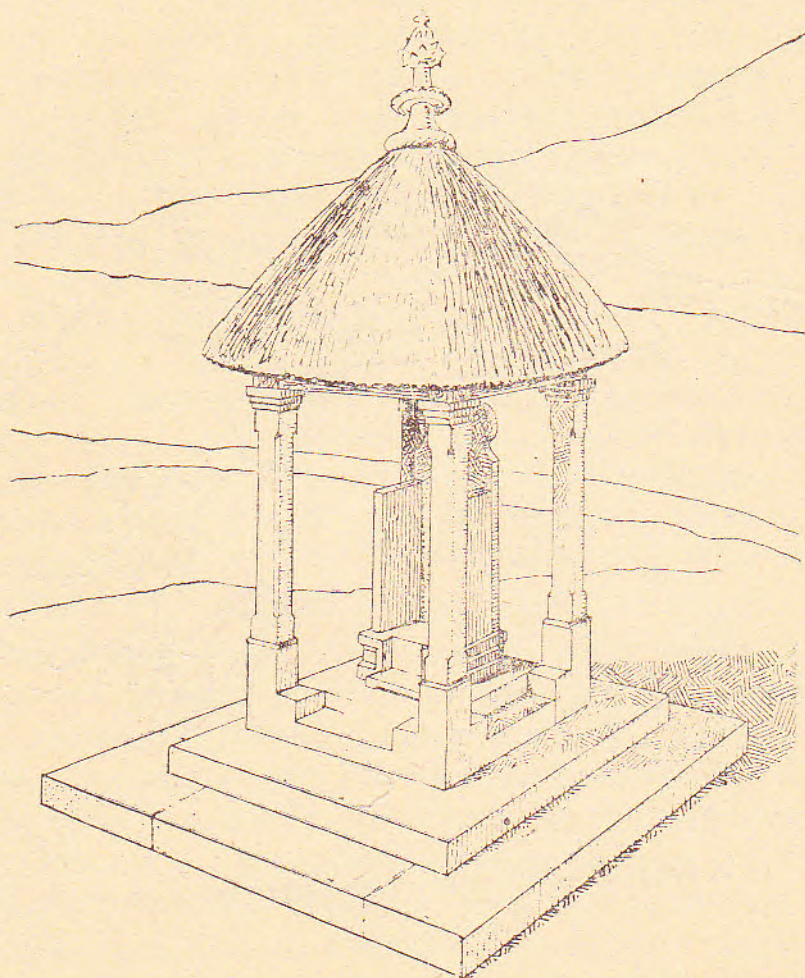
ነገሥታቱና ፡ የነገደ ፡ ዮቅጣን ፡ ወገን ፡ የሆነው ፡ ይኸን ፡ በመሰለው ፡ ከአሶራውያን ፡ ከአካድ ፡ ከባቢሎናውያን ፡ የፈለቀ ፡ የአረብን ፡ አገር ፡ አዳርዕ ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ በተሻግረው ፡ በጨረቃ ፡ በፀሐይ ፡ በምድር ፡ በሰማይ ፡ በአገር ፡ (ብሔር ፡) ሲያመልክ ከነርሱ ፡ ጎን ፡ ደግሞ ፡ የበጅያው ፡ የአገው ፡ ሌላውም ፡ የኮቭ ፡ ዘር ፡ የሆነው ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ መናፍስትና ፡ ፍጥረት ፡ እንደ ፡ ግብፆችም ፡ በኮርማ ፡ በእባብ ፡ ሳያመልክ ፡ አልቀረም ። አንድ ፡ ክፍል ፡ ደግሞ ፡ እንደ ፡ ዛሬ ፡ ፈላጆች ፡ ከጅኤል ፡ አገር ፡ በየምክንያቱ ፡ የመጡት ፡ እንዳባቶቻቸው ፡ ዕብራውያን ፡ በአንዱ ፡ በእግዚአብሔር ፡ እንደሚያመልኩ ፡ የታወቀ ፡ ነው ።

የሆነ ፡ ሆኖ ፡ በዚህ ፡ ክርስቶስ ፡ ከተወለደ ፡ በኋላ ፡ የክርስቲያን ፡ ጠላት ፡ የነበሩት ፡ እነዲዮቅልጥያኖስ ፡ ካለፉ ፡ ወዲህ ፡ ትልቁ ፡ ቆስጠንጢዮስ ፡ በቁስጥንጥንያ ፡ ግዛት ፡ በአፍሪካ ፡ ሰሜን ፡ በእስክንድርያ ፡ ክርስትናን ፡ እንዲስፋፋ ፡ ካደረገው ፡ በኋላ ፡ በቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ ቀንስጣ ፡ በኢትዮጵያም ፡ ይኸው ፡ ዒዛና ፡ በነገሠበት ፡ ዘመን ፡ በ፫፻፴ ዓ.ም ሕረት ፡ ላይ ፡ ክርስትና ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መግባቱን ፡ እንመለከታለን ።

ዒዛና ፡ በሬት ፡ አረማዊ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ በስቀረጸቸው ፡ ሐውልቶች «ወልደ ፡ መሕርም ፡ ዘኢይትመዋዕ ፡ ለፀር» ፡ ይል ፡ የነበረው ፡ ቀረና ፡ ወደኑብያ ፡

የአካባቢው ስርዓት : የሥራ : የቀዳሚ : ግዛት : የሚያመለክት :: (ተ : ጸ : መ :)

የአክሱም ሃገራት ፡ የሚቀመጡበትን ፡ ንጉሣዊ ፡ ዙፋን ፡ ክሬንከር ፡ (KRENCKER)
የባለው ።

(ሰባ : ናባ) : ዘምቶ : ቀንቶት : ሲመለስ : ክርስትናን : ከተቀበለ : በኋላ : ሐውልቱን : ሲያቀርብ : "በኅይለ : እግዚአብሔር : ሰማይ : ወምድር : መዋዒ : ለዘክን : ዒዛና : ወልደ : እሴዓምኤዳ : ብእስየ : ሐሌን : ንጉሠ : አክሱም : ብሎ : ስለአስቀረጸ : ይህ : ሐውልቱ : ዒዛና : የብራናው : ጽሑፍ : አብርሃ : የሚለው : ንጉሠ : ነገሥታችን : እንደ : ቆስጠንጢኖስ : በሕይወቱ : የአረማውያን : የክርስትና : ሁለት : ሃይማኖት : ማሳለፉን : እንረዳለን ። መሕርምን : ዘኢይትመዋዕ : ለፀር : ሲል : ቆይቶ : እግዚአብሔርን : መዋዒ : ለዘክን : ሲለውም : ብልጫ : ያለው : የመጨረሻው : እሸናሬ : እግዚአብሔር : መሆኑን : ለመግለጽ : ያሰበ : ይመስላል ። የሰሙ : መለወጥም : ምናልባት : በዚህ : በሃይማኖት : መለወጥ : የተነሣ : ሳይሆን : አይቀርም ። ወደፊት : በዝርዝር : እንደምናገኘው : ክርስትና : በፍሬምናጠስ : አማካይነት : በአክሱም : ቤተ : መንግሥት : ከገባ : በኋላ : ከህናትም : ወዲያው : መደራጀታቸው : አይቀርምና : በነርሱ : አስታዋሽነት ።

ንግሥቲቱ : ሰፍያ : አህዩዋ : (አዳናት) :
 ንጉሡ : ዒዛና : አብርሃ : (አበራ) :
 ወንድሙ : ሳዒዛና : አጽብሐ : (አነጋ) :

ክርስትና : አምጭው : ፍሬምናጠስ : ከሣቴ : ብርሃን : (ብርሃን : ገላጭ) : ተብለው : ይሆናል ። ቀድሞ : ሰማይና : ምድር : ብሔር : አማልክት : ሲባሉ : የነበሩት : አሁን : ከነርሱ : በላይ : አምላክ : ካለ : ስሙ : እግዚአብሔር : ሰማይ : ወምድር : ወይም : እግዚአብሔር : ብቻ : ይባል : ተብሎ : ይሆናል ።

እንደዚሁም : ቀድሞ : በአረማውያንነታቸው : ዘመን : የአክሱም : ነገሥታትና : ራሱ : ዒዛና : ገንዘብ : በወርቅና : በብር : በናስና : በብረት : ሲያሠሩ : በንድ : ወገን : መልካቸውን : በሌላው : ወገን : የመሕርምን : ምልክት : ጨረቃንና : ከከብን : ያደርጉ : የነበረውን : ክርስትና : ከገባ : በኋላ : በገንዘብም : በሐውልቱም : ላይ : በጨረቃው : ፈንታ : መስቀል : እየተተካ : ይሠሩ : ዠመር : ይኸንንም : ባለፈው : በምዕራፍ : ፱ : ላይ : ገልጸንዋል ።

በአሁኑ ጊዜ : የእስላም : ነገሥታት : በየባንዲራቸው : ላይ : የሩብ : ጨረቃና : የከከብ : ምልክት : ለምን : ያደርጋሉ : የሚል : ጥያቄ : በመጣ : ለዚህ መልሱን : በቅርቡ : እናገኛለን ። ወደኢትዮጵያ : ሰሜን : የተሻገሩትና : በዐረብ : አገር : የቀሩት : የሴም : ዘሮች : በነገድ : በስም : ይለያዩ : እንጂ : በዘር : በልማድ : በአምልክ : አንድ : የነበሩ : ሕዝቦች : ስለሆኑ : ወደኢትዮጵያ : የተሻገሩት : ከጨረቃ : አምልክ : ወደክርስትና : ሲዞሩ : በጨረቃው : ምልክት : ፈንታ : የመስቀል : ምልክት : እንዲያደርጉ : በከህናትና : በቀሳውስት : አሳሳቢነት : ሲገደዱ : በዐረብ : አገር : የቀሩት : በመሐመድ : አስተማሪነት : የጨረቃንና : የጣዖትን : አምልክ : ትተው : ባንዱ : በእግዚአብሔር : ሲያመልኩ : የቀድሞውን : የጨረቃ : ምልክት : ለመተው : በመሐመድና : በተከታዮቹ : ያልተገደዱ : ይመስላል ።

ስለክርስቲና ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ አገባብ ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ እነሩሬኑስ ፡ ከጻፉት ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ ሳይርቀ ፡ በገራችን ፡ በየታሪክ ፡ ነገሥቱ ፡ በየሰንክሣሩ ፡ በየገደሉ ፡ የሚጻፈው ፡ እርስ ፡ በርሱ ፡ በቲንሹ ፡ ቢለያይም ፡ ቃሉን ፡ በየብቻ ፡ ከዚህ ፡ በሚከተለው ፡ እናመለክታለን ።

ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ የሚለው ።

ከቀዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ በሬት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ በፀሐይ ፡ በጨረቃ ፡ በእንስሳና ፡ በአራዊት ፡ በዘፍ ፡ ያመልኩ ፡ ነበር ። ቀዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ወደ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ወርዶ ፡ የአሪትን ፡ ከህናት ፡ አስከትሎ ፡ ከተመለሰ ፡ ወዲህ ፡ ግን ፡ ተምረው ፡ በውነተኛው ፡ አምላክ ፡ ያመልኩ ፡ ገመር ። ከክርስቶስ ፡ ልደት ፡ በኋላ በ፴፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንግሥት ፡ የሕንደኬ ፡ ጃንደረባ ፡ ወደ ኢየሩሳሌም ፡ ወርዶ ፡ ወደ ፡ ጋዛ ፡ ሲመለስ ፡ በሬልጶስ ፡ እጅ ፡ ተጠመቀና ፡ የክርስቲናን ፡ ዝና ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ አመጣ ።

ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ መሮጵዮስ ፡ የሚባል ፡ የግሪክ ፡ ነጋዴ ፡ በጠሮስ ፡ ሲሮር ፡ ለንግድ ፡ ሁለቱን ፡ ወጣቶች ፡ ዘመዶቹን ፡ ፍሬምናጦስንና ፡ ሲድራኮስን ፡ አስከትሎ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ጠረፍ ፡ ሲመጣ ፡ ምጥጥ ፡ ሲደርስ ፡ ሞተ ። ሁለቱን ፡ ልጆቹን ፡ የሐማሌኑ ፡ ገዥ ፡ አክሱም ፡ አምጥቶ ፡ ለንግሥት ፡ አሕየዋ ፡ ሰጣት ። እርስዋም ፡ ባሏ ፡ ሞቶ ፡ ልጆቿ ፡ አብርሃና ፡ አጽብሐ ፡ ገና ፡ ወጣቶች ፡ ስለነበሩ ፡ የኢትዮጵያን ፡ መንግሥት ፡ እንደሞግዚት፡ሆና ፡ ትገዛ ፡ ነበርና ፡ ፍሬምናጦስን ፡ የልጆቿ ፡ የአብርሃና ፡ የአጽብሐ ፡ ሞግዚት ፡ ሲድራኮስን ፡ ጠጅ ፡ አሳላሬ ፡ አደረገቻቸው ፡ ፍሬምናጦስ ፡ ክርስቲያን ፡ ስለነበረ ፡ የክርስቲናን ፡ ትምህርት ፡ በሞግዚትነቱ ፡ ጊዜ ፡ ለስተምሮ ሲጨርስ ፡ ራሱ ፡ ማጥመቅ ፡ ስለማይችል ፡ ጳጳስ ፡ ለማምጣት ፡ ወደእስክንድርያ ፡ ወረደ ከሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ከአባ ፡ አትናቴዎስ ፡ ጋር ፡ በተገናኘ ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ክርስቲና ፡ ፈላጊ ፡ መሆናቸውን ፡ ገልጾ ፡ ጳጳስ ፡ ወደአክሱም ፡ እንዲላክ ፡ አሳስበው ጳጳሱም ፡ ያገሩን ፡ ቋንቋና ፡ ልማድ ፡ የምታውቀው ፡ አንተው ፡ ትሻላለህ ፡ ብሎ ፡ የጽጵስና ፡ ማዕርግ ፡ ሰጠውና ፡ ፍሬምናጦስ ፡ በ፫፻፴ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወደአክሱም ፡ ተመለሰ ። ፍሬምናጦስም ፡ በአክሱም ፡ ከተመለሰ ፡ ወዲህ ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱንም ፡ ተወላጆች ፡ ሕዝቡንም ፡ አጥምቆ ፡ ክርስቲያን ፡ አደረጋቸው ። ኮርሱ ፡ በታችም ፡ እንደ ፡ አሪት ፡ ሥርዓት ፡ ሊቀ ፡ ከህናት ፡ የነበረውን ፡ እንበረምን ፡ አጥምቆ ፡ ከሱ በታች ፡ ኤጲስ ቆጶስ ፡ አደረገው ። ስለዚህ ፡ ፍሬምናጦስ ፡ ስሙ ፡ አባ ፡ ስላማ ፡ ከሣቱ ፡ ብርሃን ፡ ተባለ ።

ከዚህ ፡ ታሪክ ፡ ውስጥ ፡ የሚታረም ፡ ቃል ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ የለምና ፡ እውነት ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለመቀበል ፡ አያግዛትም ። በመዠን መሪያዎቹ ፡ መሥመር ፡ ላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንግሥት ፡ የሕንደኬ ፡ ጃንደረባ ፡ በ፴፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ወደ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ሄዶ ፡ ወደ ፡ ጋዛ ፡ ሲመለስ ፡ በሬልጶስ ፡ እጅ ፡ ተቀመጠ ፡ ብሎ ፡ በሐዋርያት ፡ ሥራ ፡ ምዕራፍ ፡ ፳ ፡ ቀ ፡ ፳፯-፴ ፡ ያለውን ፡ ጨምሮ ፡ ሲጽፍ ፡ ሕንደኬ ፡ የተባለችው ፡ የመርዌ (ኑብያ) ፡ ንግሥት ፡ እንጂ ፡ የአክሱም ፡ ንግሥት ፡ አለመሆኗን ፡ ለአንባቢ ፡ ማስታወስ

የተገባ ፡ መስሎ ፡ ይታያል ። መርዌ ፡ ደግሞ ፡ እንደናጋታ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ይበል ፡ እንደነበረ ፡ ስንገልጽ ፡ ናጋታና ፡ መርዌ ፡ ከአክሱም ፡ በሃይማኖት ፡ በዘር ፡ በጽሑፍ ፡ በልማድ ፡ ልዩነት ፡ ያላቸው ፡ መሆኑን ፡ ሁሉ ፡ ባለፈው ፡ ገልጸናልና ፡ ወደዋናው ፡ ጉዳይ ፡ እንመለስ ።

ያገራችን ፡ ጽሑፍ ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ በመሠረት ፡ ሲስማማ ፡ በዝርዝር ፡ ነገር ፡ እንደተለያየ ፡ ነው ፤ በአባ ፡ ሰላማና ፡ በክርስትና ፡ አገባብ ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ከስንክሳር ፡ ስንክሳር ፡ ከገድለ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ይለያያል ።

በሐምሌ ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ስንክሳር ፡ ስለ ፡ አባ ፡ ሰላማ ፡ በግዕዝ ፡ ቋንቋ ፡ የሚነበበውን ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ እንደሚከተለው ፡ እንመልከት ።

ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አእረፈ ፡ አባ ፡ ሰላማ ፡ ከሣቲ ፡ ብርሃን ፡ ጳጳስ ፡ ዘኢትዮጵያ ፡ ወከመዝ ፡ ውእቱ ፡ ዜናሁ ። መጽአ ፡ ፩ዱ ፡ እምብሔረ ፡ ጽርዕ ፡ ዘስሙ ፡ ሜርጵዮስ ፡ ሊቀ ፡ ጠብብት ፡ እንዘ ፡ ይፈቅድ ፡ ይርአያ ፡ ለብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መምሰሌሁ ፡ ፪ ፡ ደቂቅ ፡ እምአዝማዲሁ ፡ ስሙ ፡ ለአሐዱ ፡ ፍሬምናጦስ ፡ ወለካልኡ አድስዮስ ፡ ወቦ ፡ እለ ፡ ይሰምይዎ ፡ ሲድራኮስ ፡ ወበጽሐ ፡ በሐመር ፡ ሐይቀ ፡ ብሔረ አግዓዚ ፡ ወርእየ ፡ ነሎ ፡ ሠናይተ ፡ ዘፈተወ ፡ ልቡ ፡ ወእንዘ ፡ ይፈቅድ ፡ ይትመየጥ ፡ ብሔር ፡ ተንሥኡ ፡ ላዕሌሁ ፡ ፀር ፡ ወቀተልዎ ፡ ምስለ ፡ ነሎሙ ፡ እለ ፡ ምስሌሁ ፡ ወተርፉ ፡ እሎ ፡ ፪ ፡ ደቂቅ ፡ ንኡሳን ፡ ወዲወውዎሙ ፡ ሰብአ ፡ ሀገር ፡ ወመሐርዎሙ ፡ ግብረ ፡ ተቃትሎ ፡ ወወሰድዎሙ ፡ አምኅ ፡ ለንጉሠ ፡ አክሱም ፡ ዘስሙ ፡ (እለ ፡ አለዳ) እለ ማሚዳ ? ። ወሣሞ ፡ ንጉሥ ፡ ለአድስዮስ ፡ መጋቤ ፡ ቤተ ፡ ቀጠን ፡ ወለፍሬምናጦስ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ወጸሐፌ ፡ አክሱም ። ወእምድኅረ ፡ ኅዳጥ ፡ መዋዕል ፡ አእረፈ ፡ ንጉሥ ፡ ወጎደገ ፡ እንለ ፡ ንጉሠ ፡ ምስለ ፡ እሙ ፡ ወንግሁ ፡ (ሠ) ፡ እለ ፡ አዝንጉ ። ወነበሩ ፡ አድስዮስ ፡ ወፍሬምናጦስ ፡ እንዘ ፡ የሐዕንዎ ፡ ለሕፃን ፡ ወይሚሕርዎ ፡ ሃይማኖተ ፡ ክርስቶስ ፡ በበንስቲት ፡ ንስቲተ ፡ ወሐነፁ ፡ ሎቱ ፡ ምድላየ ፡ ወአስተጋብኡ ፡ ኃቤሁ ፡ ደቂቅ ፡ እንዘ ፡ ይሚሕርዎሙ ፡ መዝሙረ ፡ ወማኅሌተ ፡ ወሶበ ፡ አብጽሐ ፡ ገኩ ፡ ሕፃን ፡ አቅመ ፡ ውርዛዌ ፡ ሰአልዎ ፡ ከመ ፡ ይፈንዎሙ ፡ ሀገሮሙ ። ወአድስዮስ ፡ ሐረ ፡ ብሔረ ፡ ጢሮስ ፡ ከመ ፡ ይርአይ ፡ ወላድያኒሁ ፡ ወፍሬምናጦስኒ ፡ በጽሐ ፡ እስክንድርያ ፡ ኅበ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት አባ ፡ አትናቴዎስ ፡ ወረከቦ ፡ በሀዲስ ፡ ሢመቱ ፡ ወዜነዎ ፡ ነሎ ፡ ዘበጽሐ ፡ ላዕሌሁ ፡ ወበእንተ ፡ ሃይማኖቶሙ ፡ ዘብሔረ ፡ አግዓዚ ፡ ወዘከመ ፡ አምኑ ፡ በእግዚእነ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ እንዘ ፡ አልበሙ ፡ ጳጳሳተ ፡ ወቀሳውስተ ። ወእምዝ ፡ ሢሞ ፡ አትናቴዎስ ፡ ለፍሬምናጦስ ፡ ከመ ፡ ይኩን ፡ ጳጳሳ ፡ ለብሔረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ወፈንዎ ምስለ ፡ ዓቢይ ፡ ክብር ፡ ወበጽሐ ፡ ብሔረ ፡ አግዓዚ ፡ አመ ፡ መንግሥቶሙ ፡ ለአብርሃ ፡ ወአጽብሐ ፡ ሰበክ ፡ ሰላመ ፡ አግዚእነ ፡ ኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ውስተ ፡ ነሎ ፡ አድያሚሃ ፡ ወበእንተዝ ፡ ተሠምየ ፡ አባ ፡ ሰላማ ፡ ወእምድኅረ ፡ አእመኖሙ ፡ ለሰብአ ፡ ኢትዮጵያ ፡ አእረፈ ፡ በሰላመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ይምሐረነ ፡ በጸሎቱ ፡ ለዓለመ ፡ ዓለም ፡ አሜን ።

ሰላም ፡ ሰላም ፡ በቃለ ፡ ትፍሥሕት ፡ እብሎ ፡

እንዘ ፡ አዓብዮ ፡ ወአሌ ፡ እሎ ፡

ሰላማ ፡ ጥጎት ፡ ዘምሕረት ፡ ወተግህሎ ፡

አሥረቀ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ለብርሃነ ፡ ክርስቶስ ጸዳሎ ፡

እንዘ ፡ ላዕሌሃ ፡ ጽልመት ፡ ወቆባር ፡ ሀሎ ፡

በገድለ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ የተጻፈው ፡ ደግሞ ፡ እንደዚህ ፡ የሚል ፡ ነው ።

“ጌታችን ፡ ባረገ ፡ በ፪፻፶፮ ፡ ዓ. ምሕረት ፡ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ ሁለት ፡ ልጆች፡አስ ከትሎ ፡ ከኢየሩሳሌም ፡ መጣ ፡ የልጆቹ ፡ ስም ፡ ያንደኛው ፡ ፍሬምናጦስ ፡ የ፪ኛው ሲድራኮስ ፡ ይባላል ። ነጋዴውም ፡ ከነዚህ ፡ ልጆች ፡ ጋር ፡ ወደአክሱም ፡ መጥቶ ፡ በሊቀ ፡ ካህኑ ፡ (አሪታዊ) ፤ በእንበረም ፡ ቤት ፡ አደሩ ፡ በዚያቹ ፡ ሌሊት ፤ ነጋዴው ፡ ታሞ ፡ ከትንሽ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ ሞተ ፡ ልጆቹም ፡ በእንበረም ፡ ቤት ፡ አደጉ ። ከዕለታት ፡ ፩ቀን ፡ ፍሬምናጦስ ፡ ለእንበረም ፡ እንደዚህ ፡ አለው ። ጌታዬ ፡ ሆይ ፤ የናንተ ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ አኒኒር ፡ ይገርመኛል ፡ ምክንያቱም ፡ በናንተ ፡ ውስጥ ፡ የግዝረት ፡ ሕግና ፡ ክርስትና ፡ ባንድነት ፡ አያለሁ ፡ አለው ፡ እንበረምም ፡ መልሶ ፡ ግዝረትን ፡ አባቶቼ ፡ ሌዋውያን ፡ አስተማሩን ፡ ክርስትናን ፡ ደግሞ ፡ የንግሥት ፡ ሕንጻኬ ፡ ጃንደረባ ፡ አመጣልን ፡ የጥምቀትንና ፡ የቁርባንን ፡ ሕግ ፡ እንጻንፈጽም ፡ ግን ፡ ሐዋርያት ፡ አልተላኩልንም ። ስለዚህ ፡ አንተ ፡ ወደ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ ዘንድ ፡ ሄደህ ፡ የጽጵስና ፡ ማዕርግ ፡ ይዘህ ፡ ናና ፡ አጥምቀን፡ብሎ ፡ ለጉዘውና ፡ ለስንቁ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ገንዘብ፡ሰጠው ፡ ፍሬምናጦስም ፡ እሺ ፡ ብሎ ፡ ወደ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ ሄደ፡ያገሩን ፡ ሁኔታ ፡ ለሊቀ፡ጳጳሱ ፡ ለአባ ፡ አትናቴዎስ ፡ ገለጸለት ። አባ ፡ አትናቴዎስም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ለክርስትና ፡ ያላቸውን ፡ ዝንባሌ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ ደስ ፡ አለው ፡ ወዲያውም ፡ የጳጳስነት ማዕርግ ፡ ሰጥቶ ፡ ስሙንም ፡ አባ ፡ ሰላማ ፡ (ሰውንና ፡ እግዚአብሔርን ፡ የሚያስታርቅ) ፡ ብሎ ፡ ሰይሞ ፡ በደስታና ፡ በሰላም ፡ አሰናበተው ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ አባ ፡ ሰላማ ፡ በአብርሃና ፡ በአጽብሐ ፡ ዘመን ፡ ተመልሶ ፡ ወደብሔረ ፡ አግዛዚ ፡ (አክሱም) ጌታ ፡ በተወለደ ፡ በ፫፻፲፭ ፡ ዓ. ም ፡ መጣ ። ከእንበረምም ፡ በተገናኙ ፡ ጊዜ ፡ ለእንበረም ፡ የቅስና ፡ ማዕርግ ፡ ሰጠው ፡ ስሙንም ፡ ሕዝቡ ፡ ቀድስ ፡ ብሎ ፡ ሠይሞ ፡ እንግዴህ ፡ ከኔ ፡ በታች ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ሆነህ ፡ ሕዝቡን ፡ ሁሉ ፡ በክርስቶስ ፡ ስም ፡ አጥምቅ ፡ አለው ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የኖባና ፡ የሰባ ፡ የናግራንና ፡ የትግሬ ፡ የአማራና ፡ የአንጎት ፡ የቀጣ ፤ የዘበግዱር ፡ ሕዝብ ፡ በሕዝብ ፡ ቀድስ ፡ እጅ ፡ እየተጠመቁ ፡ በደጎቹ ፡ ነገሥታት ፡ በአብርሃና ፡ በአጽብሐ ፡ ዘመን ፡ ፍጹም ፡ ክርስቲያን ፡ ሆኑ ።

እንግዴህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በሦስቱ ፡ መጻሕፍት ፡ ውስጥ ፡ በመሠረቱ ፡ ጉዳይ ፡ ፩ ፡ ዓይነት ፡ ሆኖ ፡ በስም ፡ በዘመን ፡ ባንጻንድ ፡ አተራረክ ፡ ለምሳሌ ፡ ታሪክ ፡ ነገሥቱ ፡ ሁለቱን ፡ ወጣቶች ፡ በአብርሃ ፡ ወአጽብሐ ፡ እናት ፡ በንግሥት ፡ አሕዋዋ ፡ ቤት ፡ አደጉ ፡ ሲል ፡ ገድለ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ በእንበረም ፡ ቤት ፡ አደጉ ፡ ይላል ። ይኸም ፡ ታሪክ ፡ ነገሥቱ ፡ የነርሱን ፡ አስተዳደግ ፡ ወደ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ሲወስደው ፡ ገድለ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ደግሞ ፡ ለራሱ ፡ ክፍል ፡ ለቤተ ፡ ክህነት ፡ ሲያደርገው ፡ ይገኛል።

በተረፈ ፡ ነጋዴውን፡ ታሪክ ፡ ነገሥቱ ፡ ከጠርክ ፡ መጣ ፡ ሲል፡ ገደሉ ፡ ከኢየሩሳሌም ፡ ያኛው ፡ ሺፍቶች ፡ ገደሉት ሲል ፡ ይኸኛው ፡ ታሞ ፡ መሞቱን ፡ ያኛው ፡ ፍሬምና ጦስ ፡ ጳጳስ ፡ ለማምጣት ፡ ወደ ፡ አስክንድርያ ፡ ሄደ ፤ ሲል ፡ ይኸኛው ፡ ወደኢየሩሳሌም ፡ ሄደ ፡ እያለ ፡ ይኸን ፡ በመሳሰለ ፡ ነገር ፡ መለያየቱን ፡ አንባቢ ፡ ራሱ ፡ እንዲመለከተው ፡ ስንል ፡ ሦስቱንም ፡ ዓይነት ፡ ጽራጎዎልና ፡ አሁን ፡ ወደዋናው ፡ ጉዳይ ፡ እንራመድ ።

በማናቸውም ፡ ረገድ ፡ ክርስትና ፡ በአክሱም ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ከገባ ፡ ወዲህ ፡ የክርስቲያን ፡ መነኩሳትና ፡ ቀሳውስት ፡ ነጋዴና ፡ አገር ፡ ጎብኝዎች ፡ በየጊዜው ፡ ወደ ፡ አክሱም ፡ መንግሥት ፡ ሲገቡ ፡ የክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ እየተስፋፋ ፡ ይሄድ ፡ ገኘመር ።

የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ የቀድሞ ፡ ግንኙነቱ ፡ ከአረማዊው ፡ ግሪክ ፡ ወገኖቹ ፡ ከነበሩት ፡ ከደቡብ ፡ ዐረብ ፡ የነርሱ ፡ መፍለቂያ ፡ ከሆነው ፡ ከአሶርና ፡ ባቢሎን ፡ የነበረው ፡ አሁን ፡ በዲስ መንፈስና ፡ ሃይማኖት ፡ ከክርስቲያኑ ፡ የቀስጥንጥንያ ፡ መንግሥትና ፡ ከአስክንድርያ ፡ ጋር ፡ ሆነ ። የክርስቲያኑ ፡ ጽሑፍና ፡ ሥልጣኔ ፡ ከነዚሁ ፡ በኩል ፡ ወደአክሱም ፡ ይፈልቅ ፡ ገኘመር ። ሕንፃው ፡ ስእሉ ፡ የቀስጥንጥንያን ፡ መልክ ፡ ወሰደ ፡ ብዙ ፡ መነኩሳትና ፡ ቀሳውስት ፡ ሲመጡ ፡ ብዙ ፡ መንፈሳውያን ፡ መጻሕፍትም ፡ እየመጡ ፡ ይተረጎሙ ፡ ገኘመር ። እንደዚሁም ፡ በአፈላስ ? ገማሪ ነት ፡ የአረብ ፡ አገር ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ ስለሆነ ፡ ከአክሱምም ፡ ከመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ በተለይ ፡ ከየክርስቲያኑ ፡ መደብ ፡ ከአንጾኪያ ፡ ከሶርያ ፡ ከቀስጥንጥንያ ፡ ወደዐረብ ፡ አገር ፡ እየሄዱ ፡ የክርስቲያኑ ፡ ቁጥርና ፡ ድርጅት ፡ እየበዛ ፡ እየተስፋፋ ፡ ይሄድ ፡ ገኘመር ።

ምዕራፍ ፡ ፶፩ ።

የቀስጥንጥንያ ፡ ንጉሥ ፡ ቀንስጣ ፡ (ከንስታንሲዮስ) ፡ አባ ፡ ፍሬምናጦስን ፡ አትቀበሉ ፡ ለማለት ፡ ወደነ ፡ አብርሃ ፡ (ዲዛና) ፡ የጻፈው ፡ ደብዳቤ ።

በአብርሃ ፡ ዘመን ፡ በሮም ፡ (ቀስጥንጥንያ) ፡ ዙፋን ፡ የተቀመጠው ፡ የትልቁ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ ልጅ ፡ ቀንስጣ ፡ ነበር ፡ እርሱም ፡ ክርስቲያን ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ክርስቲያንነቱ ፡ አርዮሳዊ ፡ እንጂ ፡ የአስክንድርያ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ በሚያምኑበት ፡ ዓይነት ፡ አልነበረም ። የሁለቱንም ፡ ልዩነት ፡ ባለፈው ፡ በቆስጠንጢኖስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ተመልክተናል ።

ፍሬምናጦስ ፡ የአርዮስን ፡ ትምህርት ፡ (ወልድ ፡ ፍጡር) ፡ ከሚቃወሙት ፡ ከአስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ከአባ ፡ አትናቲዎስ ፡ ጳጳስናን ፡ ተሾመው ፡ ወደ ፡ አክሱም ፡ መምጣታቸውን ፡ ንጉሡ ፡ ቀንስጣ ፡ በሰማ ፡ ጊዜ ፡ አዘነ ።

ስለዚህ ፡ በግዛቱ ፡ በማባበልም ፡ በማስገደድም ፡ የአርዮስ ፡ ትምህርት ፡ እንዲስፋፋ ፡ አንዳደረገው ፡ ሁሉ ፡ አሁንም ፡ የአክሱም ፡ ነገሥታት ፡ አብርሃና ፡ አጽ

ብሐ : (ዒዛናና : ሳዒዛና) : የአርዮስን : ትምህርት : የሚቃወሙት : አባ : አት
ናቴዎስ : ጳጳስ : አድርገው : የላኩዋቸውን : አባ : ፍሬምናጦስን : እንዳይቀበሉ : በወ
ዳጅነትና : በወንድምነት : አጻጻፍ : ደብዳቤ : አዘጋጅቶ : ቴዎፍሎስ : በሚባል :
አርዮሳዊ : በሆነ : የሕንድ : ተወላጅ : ቄስ : እጅ : አሲዞ : ላከላቸው ። ቃሉም :
ከኮንቲ : ሮሲኒ : መጽሐፍ : ወደ : አማርኛ : ሲተረጎም : እንደዚህ : የሚል : ነው ።

“ ሺክቶሬዩስ : ኮንስታንስቲስ : ማክሲሙስ : አውግስጦስ : ለአይዛናና : ለሳ
ዛና : (አብርሃና : አጽብሐ) ።

እግዚአብሔር : የሰጠን : ትምህርትና : ማስተዋል : ለሁሉም : እውነትንና :
ጽድቅን : ለሚፈልግ : ሁሉ : እንዲዳረስ : ስመኝ : በናንተና : በሮማውያንም :
ቤተ : ክርስቲያን : መካከል ኦንድነት እንዲኖር : ይገባል ።

ከሹመቱ : የተሸረው : ብዙ : ሺ : ክስ : ቀርቦበት : መመለስ : ያቃተው :
አትናቴዎስ : ፍሬምናጦስን : ሾሞ : ልኳልና : በቶሎ : ፍሬምናጦስን : መልሷ
ችሁ : ለተከበረው : ጳጳስ : ለጊዮርጊስ : በዚያም : ላሉት : ቀሳውስት : ላኩትና :
የርሱን : ነገር : እነሱ : ይጨርሱት : የአባ : አትናቴዎስን : ሥራ : ግን ከናንተ :
በቀር : አገር : ሁሉ : አውቆ : አላስጠጋ : ስላለው በናንተ : ዘንድ : መጠጊያ :
ይፈልጋል ።

ፍሬምናጦስ : ከልቡ : ጳጳስ : መሆን : ከፈለገ : የሕይወቱን : ታሪክ : ለቀ
ሳውስቱ : ገልጾ : የቤተ : ክህነትን : ሕግና : ሥርዓት : በደንብ : ፈጸሚ : መሆኑ :
በነዚያ : ዘንድ : ከቃወቀ : ተመልሶ : እንደሕጉ : ጳጳስ : መሆን : ይችላል
ያለዚያ : እንደአትናቴዎስ : እንደለፍላሬው . . . ከሕግ : የሚሸሽ : ሆኖ : ወደአክ
ሱም : የመጣና : ሹመቱን : የያዘ : እንደሆነ : እናንተም : ቤተ : ክርስቲያናች
ሁንም : እንዳያበላሽና : ሁከት : እንዳይፈጥር : ያስፈራል እኔ : ግን : እንደ
ሚመስለኝ : ፍሬምናጦስ : ወደእስክንድርያ : ተመልሶ : በጣም : ከከበረው : ጳጳስ :
ከጊዮርጊስና : ከፍ : ካሉት : ሊቃውንት : ተገናኝቶ : የቤተ : ክህነትን : ሕግና :
ትምህርት : ከተረዳ : በኋላ : ወደ : ጽጵስና : ሥፍራው : ሊመለስ : ይችላል ።

በጣም : የተከበረችሁ : ወንድሞቼ : ሆይ : እግዚአብሔር : ይጠብቃችሁ ። :
ደብዳቤው : የተጻፈበት : ቀን : አልተለየም : ከ፫፻፷ : ዓ : ምሕረት : ቲንሽ :
ቀደም : ብሎ : መሆኑን : ከንቲ : ሮሲኒ : የኢትዮጵያ : ታሪክ : በሚባለው : መጽ
ሐፉ : 150 ገጽ : ላይ : ይጽፋል ።

ከዚህ : ቀደም : እንዳልነው : የሮማው : ንጉሥ : ቀንስጣ : (የትልቁ : ቆስጠ
ንጢኖስ : ልጅ) በኒቅያ : ጉባዔ : በአለ : እስክንድርሰና : በአትናቴዎስ : ብር
ታት : በ፫፻፲፰ : ቀሳውስትና : ሊቃውንት : ፊት : ተወግዞ : የተወገደውን : የአርዮ
ስን : ሃይማኖት : ስለደገፈና : አርዮስም : ወደቀድሞ : ሹመቱ : ወደእስክንድርያ :
እንዲመለስ : አትናቴዎስን : በሊምናቸውና : እምቢ : በሉት : በሁለቱ : መካከል :
ከፍ : ያለ : ጠብ : ተፈጥሮ : ነበር ። በሆንም : ኃይልና : ሥልጣን : ሁልጊዜ : በን
ጉሡ : አጅ : ስለነበረ : ንጉሡ : ቀንስጣ : አባ : አትናቴዎስን : ከእስክንድርያ :

የሊቀ : ጳጳስናው : ሥፍራቸው : ሽሮ : በርሳቸው : አግር : አርዮሳዊውን : አባ : ጊዮርጊስን : ሹዋ : ነባር ። በደብዳቤው : ላይ : ፍሬምናጦስን : መልሳችሁ : ወደ : ተከበረው : ጳጳስ : ወደ : ጊዮርጊስ : ላኩት : ያለው : በዚህ : ምክንያት : ነው ። ነገር : ግን : በአብርሃና : በአጽባሐ : ዘንድ : የፍሬምናጦስ : የቆየ : ዕውቂያና : ወዳ ጅነት : የአባ : አትናቴዎስም : ፍቅርና : ክብር : የጸና : ስለነበረ : እነአብርሃ : ለቀንሰጣ : ደብዳቤ : ግምትና : ዋጋ : ሰጥተው : ፍሬምናጦስን : ለማባረር : አል ቻሉም ። ስለዚህ : ፍሬምናጦስ : እስከ : መጨረሻ : የኢትዮጵያ : መዠመሪያ : ጳጳስ : ሆነው : ሕይወታቸውን : ዘለቁ ።

ሊቀ : ጳጳሱ : አባ : አትናቴዎስ : ግን : የኒቆሞድያው : ጳጳስና : ንጉሠ : ቀን ስጣ : አንድነት : ሆነው : በተነሡባቸው : በፆ ባሕርይና : በአርዮስ : ትምሕርት : የተነሣ : ከሹመታቸው : ሲሻሩ : ሲሰደዱ : ሲታወሩ : ሲፈቱ : የአርዮስን : ትምህርት : እንደርሳቸው : የሚቃወም : ንጉሥ : በሮም : በነገሠ : ጊዜ : እሹመታቸው : ሲመለሱ : ብዙ : ጊዜ : እየወደቁ : እየተነሡ : ያንድ : ባሕርይንና : የክርስቶስን : ፍጹም : አምላክነት በታላቅ : ተጋድሎ : በሚያስደንቅ : ትእግሥትና : ጽናት : መሥርተው : እንደ : ኤው : ቀጥሮ : በ፫፻፸፫ ዓ. ም. በተወለዱ : በሰባ : አራት : ዓመታቸው : አርጅተው : ሞቱ ።

እኛህ : ሊቀ : ጳጳስ : በአውሮፓም : በምሥራቅም : በከቶሊክ : በኦርቶዶክ ስም : ቤተ ክርስቲያን : ከፍ : ያለ : ታሪክና : ክብር : አላቸው : የከቶሊክ : ቤተ : ክርስቲያን : በግንቦት : ፪ ቀን : በዓላቸውን : ታከብራለች ።

ከሁሉ : በበለጠ : በእስክንድርያና : በኢትዮጵያ : ቤተ : ክርስቲያን : የከበሩ : ናቸው ። በሃይማኖት : አባው : መጽሐፋችን : በ፲፪ኛው : ክፍል : የሃይማኖት : ክርክራቸውና : ትምህርታቸው : ተጠቅሶ : ይገኛል ። ከአሥራ : አራቱ : ቀዳሴያ ችን : አንዱም : በርሳቸው : ስም : ተወይሞ : ቅዳሴ : አትናቴዎስ : ይባላል ።

ም ፅ ራ ፍ ሿ፪ ።

የሮማ : ቀጣዮች : ታሪክ : ይቀጥላል ።

ወደ : ተስዓቱ : ቅዱሳን : ወደ አልዓሚዳ : ይልቁንም : ወደ : ካሌብና : ወደ : ሀገረ : ናግራን : ጦርነት : እስክንመለስ : ድረስ : አሁን : በሮማ : ንጉሠ : ነገሥት : በቀንስጣ : ላይ : የቆመውን : የሮማን : አጭር : ታሪክ : እንቀጥል ።

ቀንስጣ : (ሃይማኖት : አባው : ስሙን : እንደአያቱ : ቀንስጣ : ወይንም : ኮን ስታንስ : በማለት : ፈንታ : እንደአባቱ : ቀስጠንጢናስ : እያለ : የሚጠራው) : ምንም : እንኳን : የአርዮስን : እምነት : በይዘ : ክርስቲያንን : ይበልጥ : ደገፈ ። አባቱ : ለአ ስተዳደር : ሲል : ሁለቱንም : በየበኩላቸው : እንደፈቃዳቸው : እንዲያመልኩ : የተ ሞቸውን : እሱ : ግን : የጳጳሳቱን : ምክር : ተቀብሎ : ያረማውያኑ : ቤተ : መቅ ደስ : ይዘጋ : መሥዋዕታቸው : ይሻር : ሀብትና : ንብረታቸውም : ይወረስ : የሚል :

አዋጅ ፡ ስለአወጣ ፡ ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ሥፍራ ፡ ለሥፍራ ፡ ተለዋውጠው ፡ ክርስቲያኖች ፡ አባራሪ ፡ አሳዳጅ ፡ አረማውያኑ ፡ ተባራሪና ፡ ተሰዳጅ ፡ ተዘራፊ ፡ ሆኑ ። በነርሱ ፡ ሀብትና ፡ ንብረት ፡ ክርስቲያኑም ፡ ጬተ ፡ መቅደሱም ፡ ከበረ ። ቁንስጣ ፡ ግን ፡ በመንግሥቱ ፡ መጨረሻ ፡ እሱው ፡ ራሱ ፡ የሾመው ፡ ዩልያኖስ ፡ ስለሸፈተበት ፡ እሱን አወጋለሁ ፡ እያለ ፡ ሲያስብ ፡ በመካከሉ ፡ በ፫፫፩ ፡ ዓ. ፡ ም. ፡ ሞተና ፡ በመንግሥቱ ፡ ራሱ ፡ ዩልያኖስ ፡ ተከተለው ።

ዩልያኖስ ፡ ቁጣር ፡ (፫፫፩-፫፫፫ ፡ ዓ. ም. ።)

ዩልያኖስ ፡ የትልቁ ፡ ቆስጠንጢኖስ ፡ የወንድም ፡ ልጅ ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳን ፡ በፍልስፍናና ፡ በክርስቲያን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ውስጥ ፡ ይልቁንም ፡ በኒቆሞድያ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ በአውሳብዮስ ፡ (ኤውሴቢዮስ) ፡ ሥር ፡ እየተማረ ፡ ቢያድግ ፡ እንደ ፡ ነገሠ ፡ ሳይታሰብ ፡ አሳቡን ፡ ለውጦ ፡ የአረማውያንን ፡ ሃይማኖት ፡ ወደደ ፡ የክርስቲያንን ፡ ሃይማኖት ፡ ተቃወመ ። ስለዚህ ፡ “ገፍልያኑስ ፡ አፖስታቴውስ ፡ ከሐዲው ፡ ዩልያኖስ” ፡ የሚባል ፡ ስም ፡ ወጥቶለት ፡ እስከዛሬ ፡ በየመጽሐፉ ፡ ይነበባል ። በቁንስጣ ጊዜ ፡ የተንቀባረሩት ፡ ክርስቲያኖች ፡ በሱ ፡ ጊዜ ፡ እንደገና ፡ ተጠቁ ። በቁንስጣ ጊዜ ፡ የተወረሰው ፡ ሀብትና ፡ ንብረት ፡ ለአረማውያኑ ፡ ተመለሰ ። በሊቀ ፡ ጳጳሳቱ ፡ ምትክ ፡ የአረማውያኑ ፡ ሊቃን ፡ ከህናት ፡ በየሥፍራቸው ፡ በየሥልጣናቸው ፡ እየተመለሱ ፡ ባለሻል ፡ ሆኑ ።

ዩልያኖስ ፡ ጌታችንን ፡ ሲጠራ ፡ “ገሊላዊው” ፡ ይል ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ኢየሱስኒ ወይም ፡ ክርስቶስ ፡ አይልም ፡ ነበር ፡ ይባላል ። ይኸውም ፡ የንቀት ፡ ምልክት ፡ ነው ተብሏል ።

ዩልያኖስ ፡ ከመንገሡ ፡ በፊት ፡ በቁንስጣ ፡ ውስጥ ፡ የነበረ ፡ ጊዜ ፡ በምዕራብና ፡ በሰሜን ፡ ከጀርመኖች ፡ ጋር ፡ እየተዋጋ ፡ ብዙ ፡ የጀግንነት ፡ ሥራ ፡ ሠርቷል ። አሁንም ፡ ራሱ ፡ መንግሥቱን ፡ በያዘ ፡ በሁለተኛው ፡ ዓመት ፡ ፋርሶችን ፡ ከምሥራቅ ፡ ግዛት ፡ ለማባረር ፡ ተጓዘ ። በሚሰጹታምያም ፡ ላይ ፡ ተዋጋና ፡ አሸነፋቸው ። ከዚያም ፡ እያባረረ ፡ የጤግሮስን ፡ ወንዝ ፡ አልፎ ፡ እፋርስ ፡ ግዛት ፡ አጦርነቱ ፡ ማሐል ፡ ገብቶ ፡ ሲዋጋ ፡ አንድ ፡ የፋርስ ፡ ወታደር ፡ በጦር ፡ ክፉኛ ፡ ወግቶ ፡ ጣለው በዚያን ፡ ጊዜ ፡ በወደቀበት ፡ ቦታ ፡ ሆኖ ፡ ደሙን ፡ ወደ ሰማይ ፡ እየረጨ ፡ “ገሊላዊው ፡ ኢየሱስ ፡ አሸነፍኸኝ” ፡ ብሎ ፡ ጮኸና ፡ ወዲያው ፡ ሞተ ፡ ይባላል ። በውነትም ፡ ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ገምሮ ፡ ክርስትና ፡ እየገነነ ፡ እየተስፋፋ ፡ እያሸነፈ ፡ ሔደ ። ወደፊት ፡ እንደምናገኘው ፡ በታላቁ ፡ ቴዎድሮስና ፡ በመርቃን ፡ (ማርቼያኑስ) ፡ ጊዜ ፡ አረማውያኑ ፡ መልሰው ፡ የዘለቁታ ፡ መጠቃት ፡ ደረሰባቸው ።

ገሮሪያ ፡ (ጀሺያኑስ) ፡ ቁጣር ፡ (፫፫፫-፬ ፡ ዓ. ም. ።)

ዩልያኖስ ፡ ሲሞት ፡ ወራሽ ፡ ልጅ ፡ ስላልነበረው ፡ ገሮሪያ ፡ (ጀሺያኑስ) ፡ የሚባለው ፡ የጦር ፡ አለቃው ፡ ቁጣር ፡ ተብሎ ፡ ክርስትናን ፡ መልሶ ፡ አቋቁሞ ፡ ከፋርሶችም ፡ ዕርቅ ፡ አድርጎ ፡ ጿ ፡ ወር ፡ እንደገዛ ፡ ሞተ ።